

Uppsala Universitet
Institutionen för informationsvetenskap
Enheten för medier och kommunikation
C-opsats i medie- och kommunikationsvetenskap
Framlagt VT 2008

**Rätten att fritt uttrycka sig
och rätten att inte bli kränkt**
– Ett gränsdragningsproblem

Författare: Sanna Ericson

**Tack,
mamma och pappa, för att ni alltid tror på mig.**

-Ex animo-

Abstract

Title: The freedom of press and the right not to be exposed to slander – A boundary problem

Number of pages: 53

Author: Sanna Ericson

Course: Media and Communication Studies C

Period: Spring 2008

University: Division of Media and Communication, Department of Information Science, Uppsala University

Purpose/Aim: We have a right to freedom of the press, but we do also have a right not to be exposed to slander, we have a right to not be insulted. A study about this rights and crimes in the swedish law.

Material/Method: literature, Internet, cases, Commission of Inquiry's recommendation. A qualitative research method

Main results: There is a very strong freedom of the press in the Swedish constitution. Mostly it stands immovable. The freedom of press can be restricted in case of slander. Although, even if there is a crime of slander, the freedom of the press is stronger than the crime of slander, if there is a public interest in the matter, freedom of the press compensate the crime of slander. There is no need to change the law and the court could use the paragraph of slander also to protect the integrity of a person.

Keywords: tryckfrihet, tryckfrihetsbrott, förtal, ärekränkning, personlig integritet

Sammanfattning

En grundläggande fri- och rättighet i Sverige är rätten att fritt uttrycka sina åsikter i skrift, tryckfrihet. Sverige var det första landet i världen med att införa tryck- och yttrandefrihet. Tryckfrihet är en del av det fria meningsutbytet och en grundbult i vår demokrati. Med rättigheten kommer inskränkningar och det står inte var och en fritt att skriva vad som helst om vem som helst. Ärekränkning är ett tryckfrihetsbrott.

Det finns tre ärekränkingsbrott: förtal, förtal av avliden och förolämpning. Jag har i denna uppsats valt att fokusera och granska rättsläget när det gäller förtal av levande i tryckt periodiskt skrift.

Förtalsbrottet har givits en utformning som är präglad av den intresse motsättning som alltid finns mellan å ena sidan behovet av skydd för den enskilde och å andra sidan yttrande- och informationsfriheten. Tre krav skall vara uppfyllda för att ansvar skall kunna ådömas. För det första skall det vara fråga om en uppgift. För det andra krävs att uppgiften skall avse en annan person. Personens namn behöver inte anges, men det måste på något sätt framgå vem det är som förtalas. För det tredje skall uppgiften ha varit ägnad att utsätta den utpekade för andras missaktning. Det är sålunda inte tillräckligt att den utpekade själv känner sig kränkt. Frågorna huruvida en uppgift är sann eller om den som lämnat uppgiften hade skälig grund för den behöver inte alltid prövas i ett mål om förtal. Dessa frågor blir aktuella först sedan domstolen konstaterat både att det varit fråga om en nedsättande uppgift och att det varit försvarligt att lämna ut den. För ansvar är det alltså tillräckligt att uppgiften är nedsättande och att det inte varit försvarligt att lämna ut den.

I Sverige har vi en mycket stark grundlagsskyddad tryckfrihet som i de flesta fall står orubblig. Tryckfriheten kan inskränkas vid förtalsbrott, men också i fall då förtal föreligger väger tryckfriheten tyngre än den personliga integriteten om ett stort allmänintresse finns.

En ständig avvägning mellan intressena måste ske och i många fall får människor finna sig i att den personliga integriteten kränks. Det görs i bedömningen skillnad på offentliga personer och enskilda. Den senare anses mer skyddsvärd vid tryckfrihetsbrott.

Det finns inget generellt behov av lagändringar på området även om jurysystemet kan tyckas förlegat och förtalsparagraferna utöver förtal, anses innefatta skydd för den personliga integriteten.

Innehållsförteckning

Förkortningar	5
1 Inledning	6
1.1 Syfte och frågeställning	6
1.2. Källkritik	7
1.3 Avgränsningar	7
TEORI	
2 Historik	8
3 Yttrandefrihet och tryckfrihet	10
3.1 Skrift	10
3.1.1 Tillämpningsområde	11
4 Tryckfrihetsförordningen och ärekränkingsbrotten	12
4.1 Förtal	12
4.1.1 Olika typer av förtal	13
4.1.2 Värdeomdömen	13
4.2 Vem kan förtalas	14
4.3 Dubbel kriminalisering	14
4.4 Ansvar	15
4.4.1 Fri från ansvar	15
4.5 Jury	16
4.6 Kort om EG-rätten	16
5 Den personliga integriteten	18
6 De pressetiska reglerna	19
7 Utredningar	20
7.1 SOU 2006:96	20
7.2 SOU 2008:3	21
METOD OCH MATERIAL	
8 Kvalitativ metod	23
8.1 Material	23
9 Rättspraxis	25
9.1 Hustler-målet	25
9.2 Krogkung blev knarkkung	26
9.3 Hemsamarit-fallet	27
9.4 Björn Borg-fallet	27
9.5 Sydafrika-spåret	28
9.6 Gudrun Schyman och Expressen	29
9.7 Förtalad polisinspektör	31
10 Analys	33
10.1 Slutsatser och kommentarer	37
11 Fortsatt forskning	39
12 Käll – litteraturförteckning	40
BILAGOR	
Bilaga 1 Regeringsformen	42
Bilaga 2 Tryckfrihetsförordningen	43
Bilaga 3 Yttrandefrihetsgrundlagen	48
Bilaga 4 Brottsbalken	49
Bilaga 5 EKMR	50
Bilaga 6 Pressens etiska regler	51

Förkortningar

A a s	Angivet arbete sidan
A st	Angivet ställe
A sou	Angiven SOU
BrB	Brottsbalken
EKMR	Europa Konventionen för Mänskliga Rättigheter
GK	Granskningskommissionen
HD	Högsta domstolen
HovR	Hovrätten
JK	Justitiekanslern
JO	Justitieombudsmannen
NJA	Nytt juridiskt arkiv
PO	Pressombudsman
PON	Pressens opinionsnämnd
RegR	Regeringsrätten
RF	Regeringsformen
RH	Rättsfall från Hovrätten
SOU	Statens offentliga utredning
TF	Tryckfrihetsförordningen
TR	Tingsrätten
YGL	Yttrandefrihetsgrundlagen

1 Inledning

Varje dag står det att läsa i olika tidningar om olika offentliga personer. Det finns ett intresse att få veta och det finns ett intresse att basunera ut informationen, nyheten eller åsikten. Yttrandefriheten brukar uppfattas som en av demokratins allra viktigaste grundpelare. Utan yttrandefrihet skulle inte en demokrati existera.¹ Tryckfriheten utgör en del av yttrandefriheten.² Var och ens rätt att i skrift uttrycka sina tankar och åsikter. I en demokrati som Sverige med folkvalda representanter som styr vårt land finns ett intresse utifrån detta att skriva om hur dessa personer sköter sina uppdrag, vad det gör och vad de tycker. Jag vill mena att det finns ett samhälleligt intresse av detta och att tryckfriheten är en del av vår rättssäkerhet. Ingen skall komma med pekpinne och sätta stopp för någon att skriva om till exempel en folkvald politiker som inte sköter sitt uppdrag. Men det är inte bara de folkvalda det skrivs om. Det skrivs om privatpersoner som utmålas i media på ett visst sätt och det skrivs om så kallade kända personer som förvisso i flera fall valt att vara offentliga. Oavsett om man valt ett liv som offentlig person eller inte så kränks människor varje dag i olika tidningar. Människor pekas ut att vara på ett visst sätt, att ha en viss åsikt eller ha gjort vissa saker. Genom tryckfrihet sprids åsikter och information. Genom tryckfrihet förtalas människor.

Med tryckfriheten som utgångspunkt handlar det om att söka avgöra vad som är viktigast att skydda; rätten att uttrycka sig fritt– eller människors personliga integritet. Gränsdragningen och frågan om vilka nedsättande uppgifter som får spridas är ett gammalt och omdiskuterat problem.³

Det här är en uppsats om tryckfrihetsbrott.

1.1 Syfte och frågeställning

I denna uppsats avser jag att redogöra för tryckfrihetsbrottet förtal. Förtal är ett ärekränkingsbrott. Tyngdpunkten i uppsatsen ligger på att avgöra vad som utgör förtal och söka utreda vad media under skydd av tryckfrihet får skriva om en person utan att det utgör förtal respektive när publicerade uppgifter är obefogade och utgör ärekränkingsbrott. Jag kommer också att diskutera huruvida en förändring på området är befogad eller inte. Således;

- Var går gränsen för vad press får skriva enligt tryckfrihet och enligt förtal och hur bedöms det?
- Finns behov av en lagändring på området?

Uppsatsen bygger på kvalitativ metod. Jag har granskat och analyserat relevant litteratur, lagstiftning, förarbeten, rättspraxis och doktrin. Uppsatsen består av en deskriptiv del som avser skapa underlag för en argumentation i en analyserande del. Aktuell lagtext är bifogad som bilaga. Då det hänvisas till många lagrum, varav samma flera gånger har jag valt att inte vid varje lagrumshänvisning nota till aktuell bilaga utan istället uppmärksamma läsaren redan nu att all lagtext som hänvisas till finns i bilaga 1-5. Rättsfallen som utgör empirin är inte återgivna i sin helhet då de är mycket

---

¹ Wiweka Warnling-Nerep, *En orientering i tryckfrihet och yttrandefrihet*, Jure AB, Stockholm 2001, s. 153.

² Håkan Strömberg, *Tryckfrihetsrätt och annan tryckfrihetsrätt*, 14:e upplagan, Studentlitteratur, Lund, 2003, s. 10.

³ Anders R Olsson, *Yttrandefrihet och tryckfrihet*, andra upplagan, Rabén prisma, Stockholm 1997, s. 150.

omfattande. I källförteckningen finns adresser till sidor där rättsfallen i sin helhet kan läsas.

1.2 Källkritik

Rättstillämpning är inte en exakt vetenskap utan något som bygger på värderingar och antaganden vilket innebär att det inte finns något rätt svar i en rättsfråga. Istället görs en fall till fall-bedömning varför rättsfallen inte skall ses som ett facit på området. Jag har dock övervägande valt ut rättsfall vilka gått upp i högsta instans och därmed innehar ett presumtivistiskt prejudikatvärde och således fått betydelse på området. De rättsfall från hovrätten och tingsrätten jag använder mig av har jag tagit med för att domstolen fastslår intressanta saker och rättsfallen således fått betydelse trots att det inte gått upp i högsta instans. De betänkanden (SOU 2006:96) angående nytt grundlagsskydd för tryck – och yttrandefrihet och (SOU 2008:3) angående bedömningar och förslag kring den personliga integriteten, är just betänkanden hur ett grundlagsskydd *skulle* kunna utformas och hur bedömningen angående den personliga integriteten *skulle* kunna göras. Det är inte från beredningens sida ett ställningstagande och det är i dagsläget inte aktuellt med en implementering överhuvudtaget, även om diskussionen fortgår. I övrigt anser jag att litteratur, lagtext och angivna rättsfall har hög tillförlitlighet. Jag har i mycket liten utsträckning använt mig av det Internetbaserade uppslagsverket Wikipedia vilken får anses vara den minst tillförlitliga källan i uppsatsen då uppslagsverket kan redigeras av privatpersoner. Användandet har dock varit så begränsat att informationen hämtat från sidan inte påverkat resultatet i uppsatsen. Övriga internetsidor anser jag ha hög tillförlitlighet.

1.3 Avgränsningar

Då yttrandefrihetsrätten och tryckfrihetsrätten är ett brett område har jag valt att fokusera på förtal i skrift som framställts i tryckpress som periodisk skrift. Uppsatsen behandlar tryckfrihetsbrott mot enskild, således har jag avgränsat bort brott mot rikets säkerhet och brott mot allmän ordning vilka också utgör tryckfrihetsbrott. Jag kommer enbart att hålla mig till svensk rätt. För att ytterligare avgränsa ämnet kommer jag främst att behandla vad som krävs för att förtal ska anses föreligga och när kränkande uppgifter i tryckt skrift anses vara befogat, vilket är kärnan i uppsatsen.

Slutligen, det finns tre ärekränkingsbrott: förtal, förtal av avliden och förolämpning. Jag har valt att fokusera och granska rättsläget när det gäller förtal av levande och kommer inte att beröra förtal av avliden eller förolämpning.

Teori

2. Historik

Tryck- och yttrandefrihet är grundläggande fri- och rättigheter och har gamla anor i vårt land. Även om tryckfriheten tillkommer alla och envar får den sin praktiska betydelse främst när det gäller media.

Det råder en hel del oklarhet över tryckfrihetsförordningens tillkomst.⁴ Svenskarna var tidigt ett läsande folk. Det finns forskare som hävdar att läskunnigheten var mer eller mindre total vid seklets mitt. Det är ett spektakulärt påstående särskilt i jämförelse med att knappt hälften av fransmännen, ett halvt sekel senare, så vitt man vet, var läskunniga. Dock är de båda undersökningarna inte helt jämförbara. I Sverige utgick man från prästernas intyg om läskunnighet i husförhörslängderna medan det i Frankrike var förmågan att teckna sitt namn under officiella dokument som var kriteriet på begreppet läs- och skrivkunnighet.⁵

Den relativt utbredda läskunnigheten fick till följd att kontrollen av det tryckta ordet blev viktig. Gustav Vasa hade redan tidigt sett till att landets boktryckerier hamnade under hans maktsfär. När Linköpings biskop anlade ett tryckeri och lät publicera skrifter som riktade sig mot reformen lät kungen ”arrestera pränterredskapen” som det uttrycks i den kungliga förordningen. Kungen förbjöd all import av tryckta skrifter när biskopen försökte trycka skrifterna i Danmark. Kungen lät också införa vad som kallades officiella ”correctores”. Dessa skulle för kungens räkning övervaka tryckerierna. Vår första censurförordning är daterad till juli 1684, då censorn Nicolaus Rubens fick uppdraget att kontrollera såväl tryckerierna som bokhandeln.⁶ Det är inte en överdrift att påstå att åsiktsförtrycket som rådde under karolinsk tid var i det närmaste total.

År 1765 presenterades tre förslag till ny tryckfrihetsförordning inför riksdagen. Ett var liktydigt med ett utskottsförslag från 1761 och hade rikshistoriografen Anders Schönberg som författare. De båda andra hade skrivits av underlöjtnant, Gustaf Cederström och en finländsk komminister vid namn Anders Chydenius. De tre hade året innan deltagit i en livlig debatt om en av tidens stora frågor: utvandringen. Under den här perioden vad Sverige mycket glesbefolkat. Det var endast dryga två miljoner som bodde inom Sveriges, Finlands och Vorpommerns gränser.⁷ Detta var en följd av nödåren efter stormaktstiden, hela byar hade avbefolkats under kriget. Folkbristen ansågs vara ett stort nationellt handikapp. Det resonerades som så att om fienden skulle upptäcka hur få vi var skulle de kanske komma på tanken att anfälla oss. Rädslan för detta gjorde att staten höll dessa uppgifter hemliga. Istället var det vedertagna åsikten att befolkningsbristen berodde på den stora utvandringen; vilket inte stämde med verkligheten.⁸ Detta låg till grund för att Vetenskapsakademien utlyste en tävling för att få fram förslag på hur utvandringen skulle stoppas. Bidraget som segrade var skrivet av

---

⁴ Von Vegesack, Thomas, *Smak för frihet.: Opinionsbildningen i Sverige 1755-1830*, Natur och Kultur 1995 s. 34.

⁵ A. a. s. 11.

⁶ A. a. s. 12.

⁷ År 1648 tillföll Vorpommern Sverige, benämnt Svenska Pommern, till skillnad från övriga Pommern (*Hinterpommern*) som kvarblev under Brandenburgs krona. Dess östliga gräns drogs längs floden Oder. Under 1700-talet avträdde sedan Sverige Vorpommern i etapper till den framväxande världsmakten Preussen. Finland tillhörde Sverige under ca.560 år fram till år 1809.www.wikipedia.se

⁸ Von Vegesack, Thomas, s. 31-32.

Fredrik Kryger. Kryger menade att tryckfrihet var en nödvändig förutsättning för att ett land skulle vara attraktivt för sina invånare.

Det finns två argument att motivera en lagstadgad tryckfrihet.

- Det ena utgår ifrån skribenternas behov av att inte utsättas för obehag till följd av vad de skriver.
- Och det andra från ett fritt samhälles behov av att alla utan hinder kan få framföra sina åsikter.

Cederström menade att det fanns ett stort samhälleligt behov av tryckfrihet och dikterade därför behovet av en ny lag. Han framhävde att tryckfriheten var medborgarnas skydd mot ett auktoritärt styre.⁹

Kongl. Maj:ts Nådige Förordning angående Skrif- och Tryckfriheten, som utfärdades i råds-kammaren den 2 december 1766, är ett unikt dokument. Inget annat land hade på ett så tidigt stadium i sin historia infört en så omfattande frihet på tryckfrihetsområdet. 1766 års tryckfrihetsförordning var både genomtänkt och logisk.¹⁰ Åtal mot brott mot tryckfrihetsförordningen skulle i fortsättningen väckas av justitiekanslern (JK). Också enskild hade rätt att väcka åtal enligt tryckfrihetsförordningen.¹¹

1766 års tryckfrihetsförordnings fjortonde paragraf är värd att citera

”Och på thet Wåre trogne undersåtare må om thenne utstakade Skrif – och Tryckfrihets oswikliga bestånd äga all then fullkomliga trygghet som en oryggelig Grundlag medförer, finne Wi godt härmed förklara, thet ingen eho han wara må, wid Wår Konungsliga Onåde skal sig understå, någon then ringaste förtydning eller inskränkning af thetta Wårt Nådiga Förordnande tilstryka, mindre at af egen myndighet til en sådan inskränkning i mer eller mindre måtto försök giöra, samt at Wi icke ens Sjelfwe wele tillåta någon then minsta ändring, rubbning eller förklaring, som til Skrift – och Tryckfrihetens inskränkning leda kan.”

Den svenska TF utgör ett försök att skydda tryckfriheten mot klåfingriga ingripanden. Särskilt viktig är formuleringen att lagen ska ha samma trygghet som en grundlag.

---

⁹ Von Vegesack, s. 33.

¹⁰ A. a. s. 34.

¹¹ A. a. s. 36.

3 Yttrandefrihet och tryckfrihet

I 1:1 TF anges att den som utgivit en skrift endast skall kunna tilltalas för innehållet inför ”laglig domstol” och i 1:3 TF utvecklas att för missbruk av tryckfriheten skall ej annan ordning än förordningen gälla. Detta kallas för *tryckfrihetsförordningens exklusivitet* som straff och processlag. Om TF väl gäller, det vill säga om det är fråga om tryckt skrift så skall TF ensam gälla.¹² Den tryckfrihetsförordning vi har idag och som är gällande rätt tillkom år 1949 och bygger på 1766 års TF. Både yttrandefriheten och tryckfriheten är grundlagsfäst i svensk rätt. Det förhindrar att riksdagen kan inskränka rättigheterna med ett enkelt beslut över en natt. För att ändra grundlagen krävs två beslut med val emellan. Detta är en garanti för att inga överilade beslut tas och att väljarna ges tillfälle att säga sitt om förslaget.¹³

”All makt utgår från folket.”

1:1 RF

RF stadgar i 2:1 p.1 att varje medborgare gentemot det allmänna är tillförsäkrad yttrandefrihet i form av frihet att i tal, skrift eller bild eller på annat sätt meddela upplysningar samt uttrycka tankar, åsikter och känslor. Syftet med yttrandefriheten är alltså att medborgarna har rätt till en fri åsiktsspridning, ett fritt meningsutbyte samt en allsidig upplysning.

”Varje svensk medborgare åtnjuter rätt till tryckfrihet.”

Tryckfrihetens grundläggande bestämmelse, 1:1 TF

RF hänvisar i 2:1 st. 8 till tryckfrihetsförordningen som reglerar yttranden i tryckt form och yttrandefrihetsgrundlagen för andra typer av yttranden.

Att yttrandefriheten är skyddad i grundlag innebär också att medborgarna skyddas från ingripanden i form av till exempel censur. Myndigheter får som grundregel aldrig förhandsgranska böcker, tidningar eller radio- och tv-program.¹⁴ Tryckfriheten består i en rätt att *utgiva skrifter*, utan av myndighet eller annat allmänt organ *i förväg* lagda hinder. Principen om förbud mot censur finns uttryckligen reglerad i 1:2 TF. En myndighet, exempelvis justitiekanslern (JK) eller en domstol får inte förhandsgranska tidningar i syfte att undvika namn- eller bildpubliceringar. Principen hindrar dock inte att utgivna skrifter *i efterhand* granskas med utgångspunkt i de pressetiska reglerna eller reglerna för tryckfrihetsbrott.

Som i föregående kapitel redogjorts så infördes tryckfrihet år 1766 för första gången i Sverige. I och med detta avskaffades också censursystemet.

3.1 Skrift

Ordet ”*skrift*” innebär i vanligt språkbruk ”en på papper eller liknande material fäst samling tecken med ett visst betydelseinnehåll.”¹⁵ Förordningen skiljer på periodisk skrift och övrig tryckt skrift. 1:7 TF behandlar periodisk skrift, vilken är den typ av

¹² Warnlig – Nerep, s. 32.

¹³ Nils Funcke, *Tryckfriheten – ordets män och stadsmakten*, Carlsson Bokförlag, Stockholm 2006, s. 285.

¹⁴ Christina Nylander, *Medierätt 1 – yttrandefrihet och tryckfrihet i tryck, radio och tv*, Studentlitteratur, Lund 2000, s. 19.

¹⁵ Håkan Strömberger & Hans-Gunnar Axberger, *Yttrandefrihetsrätt*, Studentlitteratur, Lund 2004, s. 19.

skrift som uppsatsen kommer att behandla. Med periodisk skrift förstås en tidning, tidskrift eller annan tryckt skrift som enligt utgivningsplanen är avsedd att under en bestämd titel utgivas med minst fyra vid särskilda tider utkommande nummer eller häften årligen, samt löpsedlar och bilagor som hör till skriften.

3.1.1 Tillämpningsområde

1:5 TF stadgar förordningens tillämpningsområde. Förordningen är tillämplig på skrift, som framställts i tryckpress samt skrift som mångfaldigats genom stencilering, fotokopiering eller liknande tekniskt förfarande, om

1. utgivningsbevis gäller för skriften; eller

2. skriften är försedd med beteckning, som utvisar att den är mångfaldigad, samt i anslutning därtill tydliga uppgifter om vem som har mångfaldigat skriften och om ort och år för mångfaldigandet.

Förordningen är också tillämplig på bild, även om bilden inte åtföljes av text.

Yttrandefrihetsgrundlagen (YGL) är ett komplement till TF med den skillnaden att de båda grundlagarna reglerar olika medier. Emedan TF tar sikte på tryckt skrift tar YGL sikte på radio, tv, film, cd och dvd, 1:1 YGL. YGL hänvisar till den brottskatalog som finns i TF vilket innebär att yttrandefrihetsbrott och tryckfrihetsbrott sammanfaller. YGL innehåller en hänvisning till TF:s brottskatalog. Därmed sammanfaller yttrandefrihetsbrotten med tryckfrihetsbrotten.

Jag kommer inte att behandla YGL i någon större omfattning fortsättningsvis men jag återkommer till TF:s brottskatalog.

4 Tryckfrihetsförordningen och ärekränkingsbrotten

Det finns två typer av tryckfrihetsbrott, otillåtet yttrande, då innehållet i sig är brottsligt, samt otillåtet offentliggörande, då brottet består i publicering av uppgifter. Ett tryckfrihetsbrott kan bara begås om gärningen finns upptagen bland de 18 brott som räknas upp i TF. Brottskatalogen i 7:4 TF, är uppdelad i tre grupper. Nio gäller brott mot rikets säkerhet. Sex avser brott mot allmän ordning såsom uppvigling, hets mot folkgrupp, olaga våldsskildring, övergrepp i rättsak, olaga hot mot tjänsteman och brott mot medborgerlig frihet. De resterande två utgörs av brott mot enskild, förtal och förolämpning. TF är grunden till att pressen kan arbeta fritt utan hot om censur. Det finns inte idag någon möjlighet att förebygga tryckfrihetsbrott. Detta då censurförbudet i TF innebär att man hindras ingripa mot brott innan en publicering har skett. Således kan alltså inte en domstol förbjuda en publicering för att försöka förhindra fullbordan av brott utan får vänta tills publicering skett och då pröva huruvida tryckfrihetsbrott föreligger.¹⁶

4.1 Förtal

”Du må vara så kysk som is, så ren som snö - du skall ändock icke undgå förtal.”

- William Shakespeare

Att förtala någon innebär att man pekar ut någon såsom brottslig eller klandervärd i sitt levnadssätt eller i annat fall lämnar uppgift som är ägnad att utsätta denne för andras missaktning. 7:4 TF stadgar även inledande att det skall vara fråga om förtal i tryckt skrift för att TF skall vara tillämplig. Förtal i tryckt skrift är ett tryckfrihetsbrott.

”Förtal, varigenom någon utpekar annan såsom brottslig eller klandervärd i sitt levnadssätt eller eljest lämnar uppgift som är ägnad att utsätta denne för andras missaktning, och, om den förtalade är avliden, gärningen är sårande för de efterlevande eller eljest kan anses kränka den frid, som bör tillkomma den avlidne, dock ej om det med hänsyn till omständigheterna var försvarligt att lämna uppgift i saken och han visar att uppgiften var sann eller att han hade skälig grund för den.”

7:4 p. 14 TF

Huvudregeln när det gäller förtal är att *ingen* får publicera *uppgifter* om en person om denne genom detta *riskerar* att utsättas för andras *missaktning*. De konsekvenser ett publicerande kan få är avgörande gällande avgörande om en individ ska anses kunna utsättas för andras missaktning.¹⁷

För att i förtalsbestämmelsens mening utgöra en uppgift skall det röra sig om en tämligen bestämd utsaga. Exempel på detta är uppgifter om egenskaper, händelser som skett samt annat som kan vara sant eller falskt.¹⁸

---

¹⁶ Gunnar Person, *Tryckfrihet på villovägar*, Edita Norstedts Tryckeri, Stockholm 2003, s. 18.

¹⁷ Olsson s.148.

¹⁸ Strömberg & Axberger s. 76.

4.1.1 Olika typer av förtal

Det finns tre typer, förtal, förtal av avliden och förolämpning. Jag har redan redogjort för att uppsatsen endast behandlar förtal av levande. Förtal finns i två grader, vanligt förtal och grovt förtal.

”Den som utpekar någon såsom brottslig eller klandervärd i sitt levnadssätt eller eljest lämnar uppgift som är ägnad att utsätta denne för andras missaktning, dömes för förtal.”
5:1-2 BrB

Förtal är ett bötesbrott, 5:1 Brottsbalken (BrB), emedan grovt förtal kan ge fängelse i upp till två år, 5:2 BrB. Vid bedömningen huruvida brottet är att anse som grovt tas hänsyn till uppgiftens innehåll, den omfattning uppgiften blivit spridd eller om uppgiften varit ägnad att medföra allvarlig skada.

Om det kan visas att det med hänsyn till omständigheterna var försvarligt att lämna uppgift i saken och han visar att uppgiften var sann eller att han hade skälig grund för den föreligger inte brott, 5:1 st.2 BrB. Det tål att påpekas att enbart det faktum att den lämnade uppgiften är sann inte i sig gör publiceringen tillåten, utan att det krävs att den med hänsyn till omständigheterna varit försvarligt och inte var menad att utsätta den utpekade för andras missaktning.¹⁹ Förtal innehåller alltså inget krav på att uppgiften skall vara påhittad eller inte sann utan sanna uppgifter kan således också utgöra förtal. Exempel på detta är uppgifter som rör privatliv eller uppgifter som ligger långt tillbaka i tiden.²⁰

Det är viktigt att påpeka att det viktiga i brottsbeskrivningen är att den som utpekas skall ha löpt risk att utsättas för andras missaktning, att till exempel utpekas som brottsling. Däremot krävs det inte att den utpekade verkligen utsätts för missaktning, det är tillräckligt att endast *risk* för detta föreligger. Eftersom inget krav på att faktisk skada uppkommit föreligger heller inte något krav på uppsåt.

För att avgöra huruvida en uppgift är ämnad för missaktning är utgångspunkten att uppgiften skall vara nedsättande. Det kan dock inte ges en generell beskrivning på vad som anses vara nedsättande. Istället skall bedömningen göras utifrån den utpekades synvinkel.²¹ Detta faller sig naturligt eftersom vad som kan utgöra förtal naturligtvis skiljer sig åt för olika människor. Exempelvis är det generellt sett mer nedsättande för nykterister än för andra med påståenden om spritkonsumtion.²²

4.1.2 Värdeomdömen

Sakuppgifter kan vara förtal men rena värdeomdömen utgör inte förtal. I praktiken är det enbart de mest enkla oförskämtheterna som till exempel *kärringjävel* eller *ynkrygg* som inte också utgör påståenden om handlingar eller verkliga egenskaper.²³ Rent allmänt nedlåtande omdömen såsom exempelvis *ynkrygg* faller inte in under

---

¹⁹ Olsson s. 148.

²⁰ Strömberg & Axberger s. 76.

²¹ A. a. s. 75.

²² Olsson s. 149.

²³ A. st.

förtalsparagrafen. Ett värdeomdöme som anspelar på en mer preciserad uppgift bör kunna likställas med ett lämnande av denna uppgift. Detta betyder att lämnas uppgift om att en kvinna är en *hora* och detta avser hennes yrke och inte en värdering, kan uttalandet falla in under förtalsbrott. Sådana glåpord skall bedömas utifrån sammanhanget.²⁴

4.2 Vem kan förtalas?

För att förtal skall anses föreligga krävs att personen som utpekats kan identifieras av *minst* en person, utöver den utpekade själv. Det finns dock inget krav på att alla som tar del av uppgiften förstår vem uppgiften gäller. Det räcker alltså att endast en enda person utöver den berörda förstår vem uppgiften gäller. För att avgöra hur stor skada som uppkommit görs bedömningen utifrån hur spridd uppgiften varit.²⁵

Namngivna personer kan naturligtvis alltid förtalas, detta även om en persons namn enbart förekommer som enstaka individer i listor med tusentals namn. Man kan inte med stöd av lagen förtala en myndighet eller en organisation utan lagen tar enbart sikte på enskilda personer. Svårigheter uppkommer dock när ingen namnges och det som förtalas är en enhet som består av flertalet individer, exempelvis en förening, ett företag eller personer som bor på en viss adress osv.²⁶ Så länge gruppen är allt för vagt angiven kan en person komma med nästan vilka påståenden som helst. Kränkningen blir inget lagbrott förrän antalet utpekade individer är tillräckligt få. Det föreligger exempelvis inte någon risk att bli åtalad för förtal om man påstår att Malmö vimlar av mordlystna gaphalsar. Gruppen som utpekats är i lagens mening för vagt angiven. Likaså är det riskfritt, i lagens mening, att påstå att Malmöborna innehar vissa egenskaper. Således gäller det att gruppen som utpekats är tillräckligt liten. Om så är fallet kan kränkningen i lagens mening resultera i förtal. Det finns ingen klar praxis angående hur liten gruppen måste vara för att anses vara tillräckligt specificerad. Det är rimligt att antaga att en grupp om fem-sex personer kan förtalas.²⁷ Förtalsbestämmelsen kan också vara tillämplig då alla personer i en mindre grupp omtalas på så vis att var och en måste anses utpekade.²⁸

4.3 Dubbel kriminalisering

Det finns en egen tryckfrihetsstraffrätt vilken är skild från straffrätten i övrigt då TF har en egen brottskatalog som tar upp de brott som kan begås genom tryckt skrift. Uppsåtsreglerna i den allmänna straffrätten gäller inte och inte heller medverkansreglerna i BrB. 1:3 TF stadgar att för att straff enligt TF på grund av yttrande i tryckt skrift skall kunna ske krävs det stöd i förordningen. TF gör i 7:4-5, en fullständig uppräknings av tryckfrihetsbrotten. Dock är det inte tillräckligt att en gärning finns med i TF:s brottskatalog, gärningen måste också utgöra ett brott enligt någon annan straffrättsligt lagstiftning efter som TF inte innehåller egna straffbestämmelser utan hänvisar till allmän lag. För att en viss gärning, till exempel förtal, skall vara straffbar som tryckfrihetsbrott måste den alltså även utgöra ett brott *både* enligt TF och

---

²⁴ Olsson s. 149.

²⁵ Strömberg & Axberger s. 75.

²⁶ Olsson s. 152.

²⁷ A. st.

²⁸ Strömberg & Axberger s. 75.

BrB eller annan vanlig lag. Om brottet förtal skulle upphävas i BrB skulle således ansvar inte längre kunna utdömas för tryckfrihetsbrott. Detta kallas med ett annat ord för *dubbel kriminalisering* eller dubbel täckning.²⁹

Tryckfrihetsbrott är ensamma i sitt slag på så vis att det endast är i samband med dem som TF:s särskilda ansvarsregler aktualiseras. Exempelvis 8:1 TF, för periodisk skrift.³⁰

Det är som redan nämnt 7:4 p. 14 TF som behandlar brottet förtal. Motsvarande i BrB är 5:1-2. Det är inte någon större skillnad mellan brotten i TF och BrB. Värt att uppmärksamma är dock att TF till skillnad från BrB inte innehåller ett särskilt stadgande för grovt förtal. 5:5 BrB stadgar att endast målsägande får väcka talan mot brott som avsetts i tidigare paragrafer.

Personer som har utsatts för förtal kan erhålla två typer av skadestånd:

- Ersättning för ekonomisk förlust och
- Ersättning för psykiskt lidande

Förtalade personer har möjlighet att klaga hos pressombudsmannen³¹ (PO) eller Granskningsnämnden för radio- och TV.

4.4 Ansvar

Vem som bär ansvaret för vad som publiceras i en tidning avgörs på formell grund. TF uppställer så kallade ansvarskedjor. För periodiska skrifter, exempelvis en tidning, kan ansvarskedjan utläsas av 8:1-4 TF. I första hand svarar utgivaren av skriften. Det är ägaren till skriften som har till uppgift att utse en ansvarig utgivare. Om det inte finns en ansvarig utgivare som blivit utsedd är det istället ägaren som svarar. I tredje hand svarar den som tryckt skriften och i sista hand den som spridit skriften. I praktiken svarar i regel den ansvarige utgivaren. Den som är formellt ansvarig förutsätts känna till vad skriften innehåller. Det anses att innehållet är infört med hans vetskap och vilja, 8:12 TF, detta kallas också uppsåtspresumtion.³² Ansvarige utgivaren för en tidning får alltså i allmänhet svara för en artikel som förts in i tidningen, som om han skrivit den själv, även om han inte ens tagit del av artikeln innan den införts. Endast *en* person kan ställas till ansvar för tryckfrihetsbrott och ingen annan än den som uttryckligen anges i 8:1-4 TF kan bli ansvarig för ett tryckfrihetsbrott. Detta innebär att en författare till periodisk skrift aldrig blir ansvarig för vad denne skriver eftersom författaren inte förekommer i någon av att nämna lagrum.³³

4.4.1 Fri från ansvar

De ansvarsfrihetsgrunder i 7:4 p14 TF och 5:1 st.2 BrB innebär som nämnt att förtal är straffritt om det med hänsyn till omständigheterna var försvarligt att lämna uppgift i saken och uppgifterna var sanna eller det fanns skälig grund att anta att uppgifterna var sanna. Det kan alltså vara befogat och tillåtet att publicera ärekränkande uppgifter. Förutsättningen är att uppgiften är sann eller att man hade goda skäl att tro att så var fallet.

---

²⁹ Warnling – Nerep, s. 94.

³⁰ A.st.

³¹ Se vidare under kap.5.

³² Strömberg & Axberger, s. 66.

³³ Warnling – Nerep, s. 111.

För att avgöra om skäligen grund föreligger så är utgångspunkten att den tilltalade skall redogöra för de grunder han stöder sina uppgifter på. En objektiv bedömning görs sedan utifrån vad den tilltalade vid uppgiftsutlämnandet kände till.³⁴ Hänsyn tas till huruvida uppgifterna varit svårkontrollerade, vilka försök svaranden gjort för att kontrollera uppgifterna och hur mycket tid som fanns till en granskning. Självfallet får det anses vara ännu viktigare att den tilltalade gjort allt denne kunnat för att kontrollera så att uppgifterna stämt då det gäller allvarligare kränkningar. Detaljer utan skäligen grund i en större sanningsenlig text får förekomma utan några påföljder, istället är det texten som helhet som avgör.³⁵

4.5 Jury

Regler om rättegång i tryckfrihetsmål finns i 12 kap TF. I tryckfrihetsmål tillämpas jurysystemet. I Sverige används jurysystemen enbart vid tryck - och yttrandefrihetsbrott, inget annat brott. Förtalsbrott enligt tryckfrihetsförordningen prövas alltså under medverkan av en jury, om inte annat är avtalat.³⁶

Juryn har sedan 1815 varit tänkt att främst fungera som skydd för medborgarna mot en övermäktig stat.³⁷ Juryn består av nio lekmän³⁸ och för ett fällande beslut krävs två tredjedelars majoritet dvs. minst sex jurymedlemmar. Juryn är tänkt att spegla samhället varför jurymedlemmarna skall tillhöra olika samhällsgrupper och företräda olika meningsriktningar. Juryns uppgift är inte att döma i målet utan juryn skall enbart pröva om framställningen ifråga är brottslig vilket sker när huvudförhandlingen inletts. Påföljd och skadestånd åligger rätten att bedöma.³⁹ Om juryn anser att det inte begåtts något tryckfrihetsbrott är rätten bunden av detta. Om däremot juryn faller så är rätten inte bunden utan kan fria eller döma enligt en mildare straffbestämmelse.⁴⁰ Jurybeslutet kan inte överklagas till högre instans och juryns beslut motiveras inte heller vilket naturligtvis kritiserats en hel del.⁴¹ Juryprövningen leder ofta till en ogillan av talan bland annat på grund av det som stadgas i 1:4 TF, att vid tvivel hellre fria än fälla.

4.6 Kort om EG-rätten

Sverige har i och med inträde i den europeiska gemenskapen europeiserats. Detta påverkar alla rättsområden, däribland yttrande- och tryckfriheten. Bland annat införlivades Europakonventionen (EKMR) med svensk rätt 1 januari 1995 så att den fick ställning som svensk lag. Strider inhemsk lag mot europeisk rätt så har den europeiska rätten företräde.⁴² I Europakonventionen art. 10 p.1 uppställs garantier för yttrandefrihet.

---

³⁴ Olsson s. 153.

³⁵ A.st.

³⁶ Lännergren Bengt, Widebäck Ulf, *Rätten att vara i fred.: massmedierna och privatlivet*, Liberförlag, Stockholm 1981, s. 17.

³⁷ Lögdberg, Åke, *Personlighetsrätt*, P.A. Norstedt & Söners förlag, Institutet för rättsvetenskaplig forskning, upplaga 1, Stockholm 1972, s. 153.

³⁸ Lekmän innebär att de inte är utbildade jurister utan har helt andra yrken.

³⁹ Strömberg,, *Tryckfrihetsrätt*, s. 82 f.

⁴⁰ Warnling-Nerep, s. 123 f.

⁴¹ Lännergren och Widebäck, s. 88 f.

⁴² Warnling-Nerep, s. 153. Se också 11:14 RF.

”Var och en har rätt till yttrandefrihet. Denna rätt innefattar åsiktsfrihet samt frihet att ta emot och sprida uppgifter och tankar utan offentlig myndighets inblandning och oberoende av territoriella gränser.”

Information och ideér skall i princip kunna mottagas och spridas fritt utan inblandning från det allmännas sida. Skyddet gäller både muntliga och skriftliga yttranden i tidningar, böcker, radio, TV osv. Yttrandefriheten enligt EKMR är som synes väldigt generellt utformad. Det innebär dock inte att den är gränslös och saknar inskränkningar. Begränsningar måste vara godkända att uppfylla kraven enligt EKMR art. 10 p.2 vilken stadgar att begränsning för att exempelvis *skydda annans goda namn och rykte får ske*. Utöver art. 10 är art. 8 i EKMR intressant vad gäller den personliga integriteten;

”Var och en har rätt till respekt för sitt privat- och familjeliv, sitt hem och sin korrespondens.”

Art. 10 stadgar således en rätt att inskränka yttrandefriheten i syfte att hindra förtal. Det integritetsskydd som stadgas i art. 8 tar främst sikte på att skydda människor från exempelvis att överskottsinformation från hemlig telefonavlyssning sparas att eftersökning i bostad sker eller att personuppgifter/information sparas i en databas, även felaktiga omhändertaganden av barn har ansetts falla under denna artikel.

5 Den personliga integriteten

Att känna att man har rätt till personlig integritet och rätt till ett privatliv är varken ett nytt påhitt eller konstigt. Som ovan nämnt stadgar EKMR också en rätt till privatliv. Det är inte att överdriva att säga att de flesta människor har ett stort behov till en plats där man kan vara för sig själv, en privat sfär. För de flesta människor är den platsen det egna hemmet, eller kanske en sommarstuga eller en annan speciell plats. Media har en otrolig makt och det kommersiella intresset är stort. Inte sällan hängs kända personer ut på löpsedlarna under en snaskig rubrik. I 1:2 st.3 stycket RF stadgas en *målsättning* som ger uttryck för att ge den enskilde ett sådant skydd. Det allmänna skall således enligt regeringsformen värna om den enskildes privatliv.

Men helt enkelt är det inte att bena ut vad begreppet personlig integritet innebär. Innebörden varierar från person till person. Det finns de som gärna står i rampljuset och gör djärva uttalanden för att skapa debatt och bli ihågkomna. Dessa människor bryr sig kanske i mindre utsträckning om vad pressen skriver, bara de skrivs om dem. Så finns det de som vill bli lämnade ifred. Som inte vill bli uthängda i pressen. De som inte vill förekomma i tidningar med spekulationer och påståenden. Att reda ut begreppet personlig integritet är således svårt då det är subjektivt. Troligen skulle det också vara en nackdel att försöka med en definition eftersom begreppet riskerar bli för snävt eller för vidgående. Begrepp som "personlighetsrätt", "personlig integritet" samt "privatlivets helgd" används därför i svensk rätt relativt synonymt med varandra vilket beror på att man aldrig har behövt fastställa några egentliga avgränsningar.⁴³

På olika sätt kan en persons privatliv kränkas av media. Jag har i uppsatsen koncentrerat mig på hur människor förtalas i tryckt skrift. Det kan handla om kränkande skrivelser som är ren lögn. Det kan bestå i uppgifter som visserligen är sanna men som har en privat karaktär och som personen därför vill behålla för sig själv. Exempelvis en persons sexuella läggning eller en sjukdom är troligen för många en uppgift man inte vill dela med sig av till allmänheten. Även bilder av denna karaktär utgör kränkningar av privatlivet, ofta i kombination till en text som får läsaren att dra vissa slutsatser av bild och text tillsammans.

Kränkningar i media kan självfallet bestå av betydligt mer än det som utgör kränkning enligt TF och BrB. Förtal ger som bekant rätt till skadestånd för den som kränkts. Den största delen av de privatlivskränkningar som sker dagligen är inte av den allvarligare karaktären. Det är mycket svårt att göra en gränsdragning mellan förtal som är brottsligt och uppgifter som visserligen är känsliga men inte i lagens mening anses vara missaktande.⁴⁴ Det är som redan påpekats vanligt att kända utsätts för privatlivskränkningar och det är vanligt med *bildmässiga* intrång i privatlivet. Exempel på bildmässiga intrång är bland annat bilder tagna med teleobjektiv på kändisar av s.k. paparazfotografer, intima reportage med bilder tagna vid ett helt annat tillfälle eller bilder tagna utan samtycke vid olyckor eller i samband med brott.⁴⁵ Bilderna utgör kanske inte förtal men är likväl ett intrång i privatlivet. Det finns dock inga rättsliga sanktioner för den här typen, just på grund av att den tryckfrihet som finns i svensk rätt.

---

⁴³ Marianne Levin, *Rätt till egen bild: om oauktoriserad personbildsanvändning i massmedier*, Juristförlaget, Stockholm 1986, s. 9.

⁴⁴ Lännergren och Widebäck, s. 76.

⁴⁵ A. st.

6 De pressetiska reglerna⁴⁶

Sedan början av 1900-talet har det funnits en av pressbranschen inrättad självsanerande verksamhet i Sverige. Syftet med verksamheten är att upprätthålla god publicistisk sed och skydda enskilda mot oförskyllt lidande genom publicitet. Verksamheten bedrivs genom två organ, Pressombudsmannen och Pressens Opinionsnämnd (PON).

Båda organen kan pröva publicering som sker i periodisk skrift. Prövningen sker mot bakgrund av de publicitetsregler som antagits av branschen.

Skillnaden mellan pressetik och tryckfrihetsrätt, mellan självsanering och myndighetsutövning är ett gammalt ledmotiv. De som skrivit publicitetsreglerna har undvikit att använda ord och uttryck som används i TF och BrB. Exempelvis så nämns inte ordet förtal som brott mot god publicistisk sed. Det har alltid funnits en önskan om att göra åtskillnad mellan de två systemen, det etiska och det juridiska.⁴⁷

De pressetiska reglerna finns intagna i en av Pressens Samarbetsnämnd utgiven publikation som heter *"Spelregler för press, TV, radio"*.

Reglerna inleds med: *Press, radio och tv skall ha största frihet inom ramen för tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen för att kunna tjäna som nyhetsförmedlare och som granskare av samhällslivet. Härvid gäller dock att skydda enskilda mot oförskyllt lidande genom publicitet.*

Den del av reglerna som närmast rör den personliga integriteten är reglerna 7-10 och reglerna 15-17. Dessa stadgar bland annat att publicitet som kan kränka privatlivets helgd och publicitet som inte allmänintresset uppenbart kräver offentlig belysning kring, noga skall övervägas samt att försiktighet vid namnpublicering skall iaktas. PO har enligt instruktionen till uppgift att råda och bistå enskilda som känner sig kränkta av publicitet i periodisk skrift, att på eget initiativ eller efter anmälan undersöka avvikelser från god publicistisk sed och eventuellt hänskjuta sådana ärenden till PON för avgörande samt att genom opinionsbildning verka för god publicistisk sed. PO skall skyndsamt försöka lösa tvister mellan enskilda och tidningar, som orsakats av publicitet, genom att på ett tidigt stadium erbjuda medlande och rådgivande tjänster. I förekommande fall skall han genom direkt anmodan till berörd tidning snabbt försöka åstadkomma rättelse eller skäligt utrymme för bemötande för den kränkta. PO skall även lämna allmänheten upplysningar i pressetiska frågor och medverka i allmän upplysningsverksamhet inom området.⁴⁸ En person som anser sig blivit kränkt genom att exempelvis fått sitt namn publicerat i en tidning, men där förtal inte föreligger kan alltså vända sig till PO för hjälp. Om exempelvis en person häktas och tidningen skriver om detta med namn publicerat så utgör detta säkerligen inte förtal. Publiceringen är inte ämnat att utsätta personen för missaktning utan är till för att informera att nu har den personen häktats för det brottet. Förtal föreligger således inte. Likväl måste sägas att den personliga integriteten kränks för personen som redan befinner sig i en påfrestande situation. Detta är inte lagreglerat. Föreligger inte förtal är inte publiceringen ett tryckfrihetsbrott. Det är här de pressetiska reglerna kommer in. OM personen häktats på en låg misstänksamhetsgrad, skäligen misstänkt istället för på sannolika skäl misstänkt, borde kanske pressen enligt de pressetiska reglerna inte ha satt tryckfriheten före utan istället sett till de etiska reglerna och utelämnat namnet. Det finns dock som nämnt inte något lagstadgat skydd för integriteten utan det är förtalsparagrafen som skall fylla ut tomrummet.⁴⁹

⁴⁶ Se bilaga 6.

⁴⁷ Svante Nycander, *Yttrandefrihet*, Dagensnyheterförlaget, Borås 1995, s. 109.

⁴⁸ SOU 2007:22, *Skyddet för den personliga integriteten – kartläggning och analys*, s. 428-429.

⁴⁹ Nycander s. 112.

7 Utredningar

7.1 SOU 2006:96 - Ett nytt grundlagsskydd för tryck- och yttrandefriheten?

Denna SOU är intressant då Tryck- och yttrandefrihetsberedningen överväger frågan hur ett nytt grundlagsskydd för tryck- och yttrandefriheten i och med EU, skulle kunna utformas. Tre alternativ; ett mini, ett maxi och ett mellanting utformades.⁵⁰

Minimalalternativet innebär att TF och YGL upphävs och att yttrandefriheten skyddas enbart genom artikel 10 i Europakonventionen, RF:s nu gällande allmänna regler om yttrandefriheten och en ny bestämmelse i RF.⁵¹

Mellantinget innebär att TF och YGL upphävs och att tryck- och yttrandefriheten skyddas genom artikel 10 i Europakonventionen, RF:s nu gällande allmänna regler om yttrandefriheten och ett nytt kapitel 3 i RF med rubriken Yttrandefriheten i vissa medier. I kapitlet skall de grundläggande tryck- och yttrandefrihetsrättsliga principerna anges på ett utförligare sätt än i den nya paragraf i RF som ingår i minimalalternativet. Detaljreglerna ges i en vanlig lag, Massmedielagen. Hänvisningen till TF och YGL i det nu gällande andra stycket i 2:1 RF ersätts med en hänvisning till 3 kap. RF beträffande friheten att yttra sig i skrifter, tekniska upptagningar, ljudradio, television och vissa liknande överföringar.⁵²

Maximalalternativet går ut på att TF och YGL läggs samman till en ny yttrandefrihetsgrundlag till skydd för både yttrandefriheten i tryckta skrifter, tekniska upptagningar samt radioprogram och andra liknande överföringar. Sammanslagningen resulterar i en ny yttrandefrihetsgrundlag med 13 kapitel där de materiella reglerna överensstämmer med dem som gäller i dag samt några ändringar.⁵³

SOU:n diskuterar inte särskilt förändringar som kommer att påverka just förtal men en ny grundlag kommer givetvis att få konsekvenser. Beredningen ansåg vidare att det skydd som reglerna i TF och YGL ger för yttrandefriheten i Sverige inte avviker anmärkningsvärt från vad som i sak gäller till skydd för yttrandefriheten i andra jämförbara länder. Dock menar beredningen att den särskilda katalog över tillåtna ingrepp mot missbruk av yttrandefriheten framstod som det som är relativt unikt för Sverige och att det svenska skyddet för privatlivet i viss mån är avvikande från vad som är vanligt i andra EU-länder. Detta då detta skydd i flera andra jämförbara länder går längre och utrymmet för yttrandefriheten alltså vid avvägningen mot skyddet för privatlivet är mindre än i Sverige. Att utrymmet för yttrandefriheten vid denna avvägning tillåts vara större i Sverige förklaras av beredningen av den svenska offentlighetsprincipen.⁵⁴ Förklaringen skulle vara att offentlighet är huvudregel enligt denna princip, även i fråga om enskildas personliga eller ekonomiska förhållanden.

Sammanfattningsvis fann beredningen att det inte med hänsyn till EU-samarbetet finns anledning att nu genomgripande förändra grundlagsskyddet för yttrandefriheten genom TF och YGL, men att utvecklingen inom EU kan innefatta skäl för ett mindre detaljerat skydd för tryck- och yttrandefriheten i framtiden.

---

⁵⁰ SOU 2006:96, *Ett nytt grundlagsskydd för tryck- och yttrandefriheten?*, s. 23.

⁵¹ A. SOU s. 24.

⁵² A. SOU s. 26-27.

⁵³ A. SOU s. 29.

⁵⁴ Se 2:1 TF, varje svensk medborgare har rätt att taga del av allmänna handlingar.

Avslutningsvis påpekade beredningen att även Europadomstolens tillämpning av EKMR kan verka i denna riktning. Domstolen har t.ex. i mål om avvägning mellan skyddet för yttrandefriheten och skyddet för privatlivet tagit hänsyn till en mängd omständigheter i varje enskilt fall. Ett mindre detaljerat skydd för yttrandefriheten än det som gäller i dag var enligt beredningen lättare att förena med sådana avvägningar från fall till fall.

7.2 SOU 2008:3 - Skyddet för den personliga integriteten

Integritetsskyddskommittén hade i denna utredning att kartlägga och analysera skyddet för den personliga integriteten samt att överväga om skyddet i lagstiftningen behöver kompletteras. Integritetsskyddskommittén fastslår inledningsvis att individens frihet och att ge den enskilde ett starkt skydd mot olika otillbörliga kränkningar av privatlivet är ett viktigt inslag i en demokratisk rättstat och att det därför skall värnas om denna.⁵⁵ Fokus i SOU:n ligger på skydd gentemot det allmänna för medborgare mot intrång som sker i hemlighet eller utan samtycke, såsom telefonavlyssning eller lagring av e-post för att kartlägga den enskildes personliga förhållanden. Ändå är SOU:n intressant för uppsatsen då integritetskommittén också diskuterar skydd mot ryktesspridning.

Kommittén tar upp art. 8, EKMR angående rätten till skydd för privatliv och att artikeln även omfattar en rätt till skydd för en persons rykte, dvs. mot förtal eller andra nedsättande uttalanden. Det konstateras också att det i svensk rätt ges skydd genom bestämmelserna om ärekränkning i 5 kap. BrB.

Kommittén leker med tanken att man visserligen kan hävda att uppgifter om någon annan, vilka inte är ägnade att utsätta denne för missaktning, alltid är harmlösa och inte kan orsaka någon skada. Men, att så inte är fallet utan offentliggörande också av uppgifter som i sig inte är nedsättande och som inte innefattar ett angrepp på den utsattes ära, men som avslöjar intima eller eljest privata detaljer, kan innebära en kränkning av den utsattes personliga integritet. Att mot sin vilja få en nakenbild eller en bild av sig själv vid svår sorg eller vid olycka publicerad utgör tveklöst en kränkning av den personliga integriteten, även om bilden inte används i ett från samhällets synpunkt negativt sammanhang.⁵⁶

Detta innebär alltså enligt integritetsskyddskommittén att kränkning således kan ske utan att något nedsättande i egentlig mening förekommit om en person, genom att det sker ett exploaterande och blottläggande av personen och dennes privatliv. Om någon olovandes sprider en sådan uppgift rör det sig dock snarare om en kränkning av rätten att få vara i fred än om en kränkning av någons ära.

Det konstateras att trots att det kan röra sig om mycket grova integritetsintrång erbjuder varken förtals- eller förolämpningsbestämmelsen något skydd, även om effekterna av integritetsintrånget är samma som av en ärekränkning, nämligen att den utsatte blir föremål för andras missaktning. Denna otillräcklighet i integritetsskyddet botas bara i viss mån av att det aktuella uppgiftslämnandet i vissa fall kan vara att bedöma som förtal på annan grund, t.ex. genom att det inbjuder till uppfattningar att den kränkte är promiskuös eller sedeslös i sitt leverne. Även om ärekränkingsbestämmelserna ger ett skydd i vissa situationer anser kommittén att det kan finnas skäl att överväga om det

---

⁵⁵ SOU 2008:3, *Skyddet för den personliga integriteten*, s. 187.

⁵⁶ A. SOU s. 218.

behövs en komplettering av skyddet mot kränkningar av privatlivet som sker genom att framför allt bilder med innehåll av privat karaktär sprids utan samtycke.⁵⁷

Kommittén anser att det är tydligt att det på grundlagsnivå behöver ges uttryck för en större respekt än för närvarande för den enskildes rätt till personlig integritet.⁵⁸ Vidare menar kommittén att vad gäller spridning av bilder av privat karaktär eller annan spridning av information om personliga angelägenheter är skyddet för den personliga integriteten förhållandevis begränsat. Spridning kan bara förhindras om uppgiften som lämnas är nedsättande, i vilket fall den som sprider sådana uppgifter kan dömas för förtal eller förolämpning. Men att informationen som sprids inte i egentlig mening är nedsättande, behöver dock inte innebära att spridningen är godtagbar från integritetsskyddssynpunkt. Kommittén fastslår att även spridning av icke nedsättande information kan vara djupt integritetskränkande.⁵⁹

Trots att det tycks vara så att kommittén är medveten om att ett problem finns avslutar kommittén med att då integritetskränkande spridning av uppgifter till viss del förhindras genom bestämmelserna om förtal och förolämpning bedömer kommittén att behovet av lagstiftning inte tillräckligt stark.⁶⁰

---

⁵⁷ SOU 2008:3 s. 219.

⁵⁸ A. SOU s. 256.

⁵⁹ A. SOU s. 287.

⁶⁰ A. SOU s. 288.

Metod och material

Jag har nu redogjort för rådande tryckfrihet och tryckfrihetsbrottet förtal. Trots att yttrandefriheten i form av att var och en har rätt att fritt uttrycka sig i tal och skrift är grundläggande för en demokrati, kan den begränsas. Huvudregeln när det gäller förtal är att ingen får publicera uppgifter om en person om denne därmed riskerar att utsättas för andras missaktning. Vad som kan utgöra förtal är vid första anblicken svårbedömt. I detta metod- och materialkapitel skall jag först redogöra för hur jag analytiskt gått till väga och vilket material jag grundar mina slutsatser på. I den empiriska delen av uppsatsen kommer jag att ge praktiska exempel på när yttrandefriheten begränsas då tryckfrihetsbrottet förtal föreligger respektive ge exempel på när yttrandefriheten går för rätten att inte bli kränkt i tryckt skrift. Hur långt sträcker sig egentligen skyddet för yttrandefriheten i praktiken?

8 Kvalitativ metod

Den kvalitativa metoden innebär att insamling av data kan ske genom observation, dokumentanalys och olika former av intervju. Jag har valt att göra en kvalitativ undersökning i form av analys av utvalda rättsfall för att se hur bedömning av förtal sker i praktiken och därigenom söka besvara frågeställningen var gränsen mellan yttrandefrihet och förtal går, samt om en lagändring på området är behövlig. Metoden innebär att jag har analyserat rättsfallen med domskäl och domslut i sin helhet. Domskälen och parternas inställning har legat till grund för domslutet och de är med dessa i kombination, det vill säga domstolens framlagda skäl till domen och själva slutdomen som legat till grund för min analys. Jag har ingående studerat hur domstolen resonerar och genom detta bildat mig en uppfattning hur förtalsbestämmelserna fungerar i praktiken utifrån befintlig teori, det vill säga gällande lag.

Jag har inledningsvis gjort läsaren uppmärksam på att rättstillämpning inte är en exakt vetenskap. Domslutet bygger i mångt och mycket på värderingar och antaganden vilket innebär att det inte finns något rätt svar i en rättsfråga. Detta är något man skall vara medveten om, vår egen subjektivitet, och hur vi tolkar texter vi läser utifrån egna värderingar och åsikter. Det torde vara en omöjlighet att komma ifrån subjektiviteten, vad jag menar är dock att man skall vara medveten om den.

8.1 Material

Som jag nämnt under avsnitt 4.5 om jury, krävs det två tredjedelars majoritet av jury för fällande beslut, ett beslut som varken motiveras eller kan överklagas och med inställningen att hellre fria än fälla. Detta för med sig att det finns relativt få domar i förtalsmål. Jag har valt att redogöra och analysera sju rättsfall. Av dessa har fem nått högsta instans. En dom i tingsrätten (TR) kan överklagas i hovrätten, men en dom i hovrätten (HovR) kräver särskilt prövningstillstånd för att behandlas av högsta domstolen (HD). Tanken bakom är att enbart domar med prejudikatvärde, det vill säga, rättsfrågan är en fråga om hur svensk lag skall tolkas och hur rättsliga problem skall lösas. Det skall således inte handla om bevisfrågor som i de lägre instanserna. Jag har alltså övervägande valt ut rättsfall som nått högsta instans och urvalet är medvetet då rättsfallen enbart med att nå högsta instans får anses ha ett presumtivt prejudikatvärde och därmed anses behandla hur tolkning av lagtext skall ske. Urvalet måste sägas

innebära att slutsatser dragna av en dom från HD ligger nära hur lagtext såsom förtalsbestämmelsen skall tolkas. Dessa fem domar angående förtalsbrott som gått ända upp i HD är de rättsfall som finns idag på området, förtal i tryckt periodisk skrift. Jag har även analyserat två rättsfall vilka inte gått upp i HD. Jag har valt att ha dessa med då det ena fallet på ett tydligt sätt stadgar hur tungt ansvaret vilar på ansvarig utgivare enligt svensk tryckfrihet och det andra fallet är intressant då domstolen gör ett försök att stadga hur mycket en kändis får anses tåla genom att vara en offentlig person. I de lägre instanserna, TR och HovR finns ytterligare fall men jag har valt att övervägande använda mig av rättsfall från HD av skäl sagda ovan. De fem rättsfall från HD är också tillräckliga för att skapa mångfald, klagandena i rättsfallen är både kändisar och privatpersoner. Personerna har utsatts för rena lögner, felciteringar, felskrivningar, påståenden som varit sanna men kränkande m.m. För att kunna dra några slutsatser har jag inte ansett att det varit tillräckligt att analysera färre fall än vad jag gjort, istället har jag använt flera fall, dels för att skapa underlag för mina slutsatser dels för att visa på de många olika situationerna som kan uppkomma.

9 Rättspraxis

9.1 Hustler-målet (NJA 1994 s. 637)

I den periodiska skriften Svenska Hustler, en så kallad herrtidning, hade man i sitt första nummer 1992 publicerat en artikel med rubriken *"En smygtitt i kändisarnas hemliga fotoalbum"*. Artikeln innehöll ett antal fotomontage av pornografisk art där kändisars ansikten hade sammanfogats med andra personers kroppar i sexuella situationer. På bilderna förekom bl.a. Ingvar Carlsson, Birgitta Dahl, Mona Sahlin, "Lill-Babs", Ian Wachtmeister, Carola och Runar Sörngaard. Artikeln var flera sidor lång och på varje uppslag fanns röda rutor med texten "OBS, BILDMONTAGE" och "SATIR" för att göra läsaren uppmärksam på att det hela var ett skämt och att det inte var de kända personernas riktiga kroppar. Dock antydde det i texten också att bilderna i viss mening speglade verkligheten då tidningen menade att det var allmänt känt att kändisar ofta var ännu mer lössläppta och perversa än vanligt folk. Bland de utpekade personerna var det flera som stämde tidningen, i första hand för grovt förtal och i andra hand för förolämpning. De menade att kränkningarna de ansåg sig utsatta för, var ett integritetsintrång i form av olovligt och kränkande utnyttjande av deras bild och det faktum att de var kändisar. Målsäganden angav att det i fallet inte förelåg något yttrandefrihetsintresse. Av reportaget framgick det att det enda gemensamma de avporträtterade personerna i artikeln hade var att de var kändisar, och att de enligt ingresstexten var ännu mer sexuellt lössläppta och perversa än vanligt folk. Bilderna hade fått en stor spridning då tidningen hade en upplaga på 32 000 exemplar. Svarandena anförde å sin sida att framställningen bara var påhittad och därigenom inte drabbade någon av kändisarnas ära varken subjektivt eller objektivt. Svenska Hustler bestred således ansvar för såväl förolämpning som förtal. Domstolens uppgift var först och främst att bedöma om de aktuella publiceringarna kunde sägas innefatta *lämnande av uppgift* om målsägandena.

TR angav i sitt domskäl:

"För att ett uttalande eller en framställning överhuvudtaget skall betraktas som en uppgift ägnad att framkalla en viss föreställning hos mottagaren får det som är osant inte vara hur orimligt eller osannolikt som helst. För att förtal genom osanna uppgifter skall föreligga får med andra ord de osannfärdigheter som lämnas inte vara till den grad osanna att de inte framstår som om de ens skulle kunna vara sanna".

TR menade således att en uppgift som lämnas inte får vara så orimlig att mottagaren aldrig kan tro att den är sann. TR gav ett bra exempel; en bild där en man avbildas med en känd politikers ansikte, fotsida kläder och långt hår vandrandes på Genesarets sjö. Denna bild skulle möjligen kunna leda till tankar om politikern som en frälsargestalt, men troligen inte till att man tror att han kan gå på vatten.

TR menade därmed att bilderna i Svenska Hustlers fotomontage klart framstod som icke autentiska. Detta innebar enligt TR att Svenska Hustler inte lämnat någon uppgift som kunde tas på allvar vilket ledde till att TR inte ansåg att det var frågan om förtal.

Domen överklagades till HovR. Domstolen konstaterade att det var frågan om ett "intrång på ett område som människor i allmänhet vill hålla för sig själva". Men i likhet med TR fann HovR att det inte var frågan om något lämnande av uppgift varför förtal inte förelåg. HovR fastställde således TR:s domslut.

Fallet gick upp i HD och Revisionssekreteraren (Revsekr) skrev i betänkande: *"Förtal är ett farebrott; det är tillräckligt att det typiskt sett funnits en risk för att den berörde under de föreliggande omständigheterna skulle utsättas för andras missaktning, dvs förtalsbestämmelsen uppställer endast ett krav på abstrakt fara. Det skall dock vara*

frågan om en uppgift av allvarigare beskaffenhet, men bedömningen av vad som är nedsättande skall göras från den kränktes och hans omgivnings synvinkel.”

HD inledde domskälen med att konstatera att det för förtalansvar är tillräckligt att det funnits en risk för att den berörde under föreliggande omständigheter skulle komma att utsättas för andras missaktning. HD fastslog också att bedömningen av vad som kan anses vara nedsättande skall göras ur den kränktes och hans omgivnings synvinkel. HD framhöll dock att fotomontaget inte framstod som autentiskt, men möjligheten ändå fanns att de utpekade skulle framstå som sexuellt lössläppta och på så sätt utsättas för andras missaktning. Därmed ändrade HD HovR-domen och dömde Svenska Hustler för grovt förtal. Fotomontagen tillsammans med den medföljande texten ansågs ha utsatt de drabbade för andras missaktning. Fakta som talade för just grovt förtal var att tidningen hade en spridning över hela landet samt att uppgifterna uppfattades av de förtalade som mycket kränkande. Förtal som sker i tryckt skrift där spridningen av uppgiften blir stor bedöms som regel som grovt förtal.

Slutligen menade HD att det inte i något fall skall te sig lönsamt att sätta enskildas rätt till integritet åt sidan till förmån för kommersiella intressen. Svenska Hustler dömdes att betala 100 000 kr till var och en av målsäganden. HD motiverade de höga skadeståndsbeloppen med de ekonomiska övervägandena som får antas ha legat bakom tidningens publicering.

9.2 Krogkung blev knarkkung (NJA 1991 s. 155)

I rättsfallet klargjordes bland annat vilket uppsåtskrav som gäller för den formellt ansvarige på en periodisk skrift. Det rörde sig om den ansvarige utgivaren på tidningen Örebro-Kuriren. På tidningens löpsedel den 2 februari 1988 stod att läsa: ”*Örebro’s ’knarkkung’ utökar sitt imperium: Köper både Contan och Ritz. Vindskontor var knarkgömma.*”

På tidningens förstasida fanns följande hänvisningstext:

Köper två krogar till. X (namngiven) och hans företag (namngivet) tar över Ritz och Continental. Affären som genomförts bakom neddragna gardiner, avslutas i veckan. Fem av Örebro’s populäraste ungdomskrogar skulle därmed ingå i (företagets) verksamhet. Förutom Ritz och Continental, också René, Prisma och Strömpis. Kvar blir bara två konkurrenter Storan och Grand. Tidningen hade en upplaga på 20 000 exemplar och löpsedeln spreds till 175 olika försäljningsställen.

Mannen som namngivits väckte enskilt åtal rörande *grovt förtal* alternativt *förtal* mot den ansvarige utgivaren. Mannen anförde att för dem som kände till den förestående affären hade han enbart genom löpsedeln utpekats som ”knarkkung”. I vart fall hade han genom hänvisningstexten på förstasidan i förening med löpsedeln identifierats som den ”knarkkung” som beskrevs där. Uppgiften innebar kort och gott enligt mannen att han felaktigt utpekats som brottslig. Mannen grundade sin talan på att det inte varit försvarligt att lämna uppgiften, vilken varken var sann eller skäligen grundad.

Ansvarige utgivaren bestred yrkande om ansvar och anförde att ordet ”knarkkung” hade publicerats av misstag. Det ord tidningen avsåg att använda var ordet ”krogkung”. Ansvarige utgivare menade också att löpsedeln skulle bedömas för sig då denna inte möjliggjorde identifiering av mannen. Om ett utpekande ändå skulle ansetts ha skett, menade utgivaren att samtliga omständigheter skulle beaktas. Ansvarige utgivare förklarade att felet uppkom när nattredaktören skrev in texten till en av tidningens fyra löpsedlar och att misstaget inte upptäcktes vid korrekturläsningen. Då misstaget

upptäcktes var klockan åtta på morgonen och redaktionen började omedelbart ringa runt till alla försäljningsställen med en uppmaning att ta ned löpsedlarna. Likaså skickades personal ut till försäljningsställena för att plocka ned kvarvarande löpsedlar. Mannen informerades strax efter klockan nio angående vad som inträffat och vilka åtgärder redaktionen vidtagit för att begränsa skadan. En ursäkt framfördes. Ansvarige utgivare meddelade samma dag i lokalradion om den felaktiga publiceringen som skett. Dagen efter publicerade tidningen en dementi.

Ansvarige utgivare menade sammanfattningsvis att om förtal ändå skulle anses föreligga så var skadan obefintlig eller ytterst liten med hänsyn till den begränsade spridning löpsedelns fått, det faktum att texten inte innehöll något utpekande om brottslig handling samt de åtgärder tidningen vidtagit för att begränsa skadan.

Åtalet ogillades av TR. Domstolen skrev i domskälen att tryckfrihetsbrottets straffbarhet inte är helt oberoende av subjektiva omständigheter såsom att det var ett misstag och att tidningen vidtagit åtgärder för att minska skadan. TR konstaterade också att löpsedelns felaktiga formulering tillkommit av misstag och således saknade uppsåt.

Domslutet överklagades av den utpekade mannen till HovR som till skillnad från TR kom fram till motsatt slutsats och alltså ogillade TR:s domslut. HovR dömde den ansvarige utgivaren för tryckfrihetsbrott, innefattande förtal. Med hänvisning till 8:12 TF jämförd med 8:1 TF, gjorde HovR bedömningen att den ansvarige utgivaren *känt till och godkänt* publiceringen av den aktuella löpsedelns. Innehållet i skriften ansågs därmed infört med utgivarens vetskap och vilja. HovR menade att det därmed inte förelåg utrymme i denna del för att låta subjektiva omständigheter påverka bedömningen.

Fallet gick upp i HD som fastställde HovR:ns domslut och menade att det visserligen fanns utrymme för ansvarsfrihet vid extrema omständigheter men att sådan omständighet inte förelåg i detta fall. Den ansvarige utgivaren skulle, om den utpekade mannen så begärde, låta införa HD:s dom i den aktuella tidningen.

9.3 Hemsamarit - fallet (NJA 1987 s. 285 II)

Östersunds-Posten publicerade två dagar i rad, 19-20 februari 1981 artiklar där en hemsamarit och hennes make beskylldes för att ha "skinnat" en 90-årig kvinna på hennes pengar. Hemsamariten hade kommit kontakt med kvinnan genom att hemsamariten tjänstgjort hos kvinnan. Frågan var om det allmänna intresset kunde göra att publiceringen av de för hemsamariten kränkande uppgifterna kunde bedömas vara försvarligt. Ju mindre allmänintresset är och ju allvarigare beskyllningen är, desto hårdare blir kraven när det gäller att se till att det finns belägg för uttalandena. Visserligen ansågs det finnas ett stort allmänt intresse att problem inom åldringsvården belystes men domstolen ansåg att skälig grund för uppgiftslämnandet saknades varför det bedömdes som förtal. Således hade ett tryckfrihetsbrott begåtts och tidningens utgivare och ägare förpliktades att solidariskt utge skadestånd till makarna.

9.4 Björn Borg-fallet (mål B 8-13-89)

En löpsedel till tidningen Z vilken utkom 1989 innehöll texten "*Mitt ljuva liv med Björn och kokain. Tjejen som visste för mycket*" samt ett fotografi på Jannike Björling, Björn Borgs tidigare sambo som han låg i vårdnadstvist med. Också förstasidan av själva

tidningen hade samma innehåll. Utöver detta innehöll tidningen en över sex sidor lång artikel och intervju med Jannike Björling. Domstolen friade nämna löpsedel och förstasidan från ansvar.

Dock innehöll artikeln flera påståenden som ansågs utgöra grovt förtal;

”Hon berättar om berömmelsens baksidor, om hur hon tillsammans med Björn Borg började använda kokain”

”FÖRSTA KOKAINFESTEN”

”När vi kom till New York gick vi till en privat fest där Björn bjöd mig på kokain...Björn fick mig att tro att kokain var roligare än något annat”

”Björn brukade sitta i butikens källare som var inrett som ett vardagsrum och dra i sig kokain”

”...så går det inte i längden att leva ihop med en kokainist.”

Domstolen menade att den kritik som en person måste anses tåla är begränsad till vad som är relevant med hänsyn till personens gärning – det skall gälla en kritisk granskning av den offentliga insats personen i fråga gör. TR fann att Z:s artikel varken handlade om Björn Borgs tenniskarriär eller om hans affärsverksamhet. TR ansåg inte heller att det var frågan om oskyldigt skvaller. Artikeln innehöll mycket allvarliga uppgifter som pekade ut Björn Borg som kokainmissbrukare. Detta var uppgifter som enligt TR innefattade grovt förtalsbrott. Med hänsyn till uppgifternas mycket kränkande karaktär och att tidningen spridits i 90 000 exemplar vilket ansågs vara stor spridning. Z:s ansvarige utgivare dömdes därför till förtalsbrott och Björn Borg tilldömdes skadestånd om 75 000 kr.

Huruvida uppgifterna faktiskt var sanna eller inte prövades aldrig eftersom man först fann att det inte varit försvarligt att lämna uppgifterna överhuvudtaget.

9.5 Sydafrika-spåret (RH 2002:39)

I september 1996 publicerades under två dagar i såväl Expressen som Aftonbladet artiklar angående en man som utpekades som Olof Palmes mördare. Mannen väckte enskilt åtal för förtal mot tidningarnas ansvariga utgivare. Han anförde att uppgifterna om honom var för sig eller sammantagna utpekade honom som brottslig och klandervärd i sitt levnadssätt eller var ägnade att utsätta honom för andras missaktning. Uppgifterna innehöll påståenden om att han mördat statsministern, att han var en kallblodig mördare med flera liv på sitt samvete samt att han även fortsatt ägna sig åt tung kriminell verksamhet i ett land i Afrika. Den utpekade mannen menade att påståendena grundades på rena fantasier och obekräftade uppgifter från, enligt honom, tvivelaktiga personer. Mannen menade också att det inte varit försvarligt att lämna uppgift i saken, uppgifterna var heller inte sanna och det hade inte funnits någon skälig grund för att lämna uppgifterna. Med hänsyn till artiklarnas omfattande spridning och att innehållet var ägnat att medföra mycket allvarlig skada, var brottet att anse som grovt. Publiceringarna blev så småningom föremål för HovR:s prövning.

HovR hade att ta ställning till en förstasida i Expressen med namn och bild med rubriken *”Han pekas ut som PALMES MÖRDARE”*. Även fem olika textavsnitt som behandlade mannens påstådda uppförande och levnadssätt samt en bild i Aftonbladet

prövades. HovR fastställde att publiceringarna utpekade mannen som brottslig och klandervärd i sitt levnadssätt. Uppgifterna hade varit ägnade att utsätta honom för andras missaktning. Därmed innefattade artiklarna förtal i och för sig. Nästa fråga att avgöra blev då om ansvarsfrihetsgrunderna var tillämpliga, (1) att det var försvarligt att lämna uppgiften och (2) att uppgiften vara sann eller uppgiftslämnaren haft skäligen grund för den.

HovR:s resonemang knöt an till pressetikern:

”Om en uppgift är sann får den i regel, även om den är nedsättande, spridas om det är försvarligt med hänsyn till det allmänna nyhetsintresset. Någon allmän rätt att alltid få säga sanningen, om uttalandena är kränkande, finns dock inte. En avvägning måste göras mellan skyddet mot kränkande yttranden och yttrandefrihetens krav. I vissa situationer måste intresset av att skydda någon mot kränkande uttalanden vika för allmänintresset.”

Beträffande allmänintresset yttrade HovR att statsministermordet utgjorde ett betydande allmänintresse och så också frågan om gärningsmannens identitet. Därmed ansåg HovR att det var försvarligt att lämna uppgifter kring det så kallade Sydafrika-spåret.

Dock var frågan om det också var motiverat att identifiera mannen med namn och bild och att offentliggöra påståenden om att han skulle ha gjort sig skyldig till en omfattande grov brottslighet.

De båda tidningarna menade att rapporteringen inte var anmärkningsvärd då mannens identitet och gärningar var allmänt kända. Av utredningen i målet framkom sådana omständigheter att han enligt HovR inte framstod som en ”vanlig privatperson, med det skyddsintresse som därmed följer”. Uppgifterna om hans verksamhet som elitsoldat i ett ”tvivelaktigt arméförband” hade bekräftats av insatta. Hans namn hade dessutom förekommit i böcker. Namn- och bildpubliceringarna bedömdes därav som försvarliga.

Tidningarna, som bar bevisbördan för det andra rekvisitet, lyckades inte styrka att uppgifterna var sanna. Frågan var då om de haft skäligen grund för uppgifterna? HovR underkände argumentet att mannens identitet redan röjts av andra medier, internationellt och i Sverige, och framhöll principen om att varje tidning svarar för sin publicering. Däremot ansågs omständigheten att uppgifterna redan publicerats i andra medier visa att dessa nyhetsorgan kan ha ansett att det fanns skäligen grund för uppgifterna. Likaså hade god journalistik bedrivits i form av källkritik och kontroll av uppgifter. Sammantaget bedömdes tidningarna ha haft skäligen grund för uppgifterna. De ansvariga utgivarna friades.

9.6 Gudrun Schyman och Expressen (NJA 2003 s. 567)

Tidningen Expressen publicerade i november 2001 en löpsedel, en förstasida och en artikel om en studieresa till Brasilien som Gudrun Schyman skulle göra. I samband med resan skulle Gudrun Schyman medverka i exmaken och filmaren Lars Westmans filmprojekt. Löpsedeln, en vinjett på förstasidan och rubriken till artikeln återgav, intill bl.a. en bild av Gudrun Schyman, vissa uttalanden som enligt Gudrun Schyman felaktigt gav intrycket att de fällts av henne, medan Expressen och Joachim Berner, då ansvarig utgivare på Expressen, hävdade att uttalandena gjorts av Lars Westman och även Gudrun Schyman, vilket framgick av texternas lydelse.

Gudrun Schyman yrkade *dels* att Joachim Berner skulle fällas till ansvar enligt 7:4 p.14 TF jämte 5:2 BrB alt. 5:1 BrB – för grovt förtal, alternativt i andra hand för förtal. Gudrun Schyman yrkade också att Joachim Berner och Expressen skulle åläggas att solidariskt till Gudrun Schyman utge ersättning för ideell skada med 150 000 kr.

Joachim Berner och Expressen bestred ansvar och skyldighet att utge ersättning och menade att publiceringen av uppgifterna i vart fall har varit försvarlig och att uppgifterna vidare varit sanna. I vart fall hade det funnits skälig grund för dem. De texterna Gudrun Schyman menade utgjorde förtalsbrott var följande:

1. På löpsedeln:

Gudrun Schyman spelar in EROTISK FILM med sin ex-man: "MAN SKA BLI KÅT"

2. I vinjetten på sid. 1:

Gudrun Schyman GÖR EROTISK FILM: "Jag ställer upp på allt"

3. Rubriken till artikeln på s. 12 och 13:

"Jag ställer upp på allt" G.S. MED I EXMAKENS EROTISKA FILM

Målet handlades under medverkan av jury. Juryn besvarade frågorna huruvida de påtalade texterna 1–3 var brottsliga såsom grovt förtal med "nej" samt huruvida de är brottsliga såsom förtal med "ja". Vid detta utslag från juryn var domstolen förhindrad att bedöma någon av texterna som grovt förtal. Rätten skulle således pröva huruvida en eller flera av dem ska bedömas som brottsligt förtal fastän icke såsom grovt brott.

TR:ns bedömde först att uttrycket "erotisk film" inte är liktydigt med "pornografisk film" vilket Gudrun Schyman gjorde gällande. TR menade också att ett yttrande som "*Man ska bli kåt*" bedömt utifrån nutida värderingar inte nödvändigtvis utsätter den som säger det för andras missaktning, vilket som bekant är ett grundkriterium för förtal. TR menade också att Gudrun Schyman medgett att hon kan ha sagt till Expressen att hon ställde upp på allt som exmaken ville att hon skulle göra i hans film. TR menade därför att de tre formuleringarna varken tillsammans eller var för sig utgjorde förtal.

HovR bedömde inte formuleringarna var för sig utan värderade istället dem tillsammans. Löpsedelns utformning med GUDRUN SCHYMAN och EROTISK FILM i versaler talade för att många "uppfattat innehållet så, att Gudrun Schyman skulle vara med i en pornografisk film." Intrycket förstärktes genom formuleringarna om att man skulle bli kåt och att hon ställde upp på allt. HovR menade i motsats till TR men i likhet med Gudrun Schyman att Expressen ville få läsaren att tro att det var en pornografisk film Gudrun Schyman skulle medverka i. HovR uttalade att det inte är möjligt att fastställa en entydig betydelse för begreppet erotisk film, och att innebörden i uppgiften att Gudrun Schyman skulle medverka i en erotisk film måste tolkas i sitt sammanhang med beaktande av bl.a. textens utformning och de kompletterande uppgifter som lämnas. Texten, som visas inklipt ovan, var satt med stor stil. Orden "Gudrun Schyman" och "erotisk film" är skrivna med versaler och särskilt framträdande. Utformningen förmedlade intrycket att det var fråga om en nyhet av sensationellt slag. Redan dessa omständigheter talade enligt HovR för att många uppfattade innehållet så, att Gudrun Schyman skulle vara med i en pornografisk film. Användningen av fraserna "Man skall bli kåt" på löpsedeln och uttalandet "Jag ställer upp på allt" på förstasidan

och i anslutning till artikeln förstärkte det intrycket. I detta sammanhang menade HovR att uttrycket ”Jag ställer upp på allt” ledde tanken till medverkan i film av konkret pornografisk natur. Enligt HovR:ns bedömning måste de publicerade texterna av många av dem som tagit del av dem faktiskt ha uppfattats som en uppgift om att Gudrun Schyman skulle medverka i en pornografisk film. Detta ansågs således av HovR som det huvudsakliga betydelseinnehållet.

HovR ansåg alltså att rubrikerna gav intryck av att det handlade om en pornografisk film och att de därför inte var sanna, oavsett om citaten i sig var korrekta. Rätten ansåg också att uppgifterna var nedsättande och att det därmed rörde sig om förtal.

Den var inte heller försvarlig eftersom den varken var sann eller hade skälig grund.

HovR ändrade TR:s domslut och fällde Expressen för förtal. Målet överklagades till HD som i likhet med HovR fällde Expressen för förtal. Skillnaden i HD var att Expressen fälldes för förtal av Gudrun Schyman endast för löpsedeln som tidningen publicerade och friades för förstasidan och artiklarna. I domskälen skrev HD att domstolen uppfattade det som att Gudrun Schyman menade att Expressens publicering var förtal i den meningen att uppgifterna innefattade en konkret uppgift att hon skulle medverka i en pornografisk film. Det är den gärningsbeskrivningen HD utgått ifrån i sin bedömning – inte den som står i den ursprungliga stämningen, där det skrevs att Expressen givit läsarna intrycket att Gudrun Schyman är en sexuellt lössläppt person.

Med den utgångspunkten friade HD artikeln inne i tidningen och tidningens förstasidesrubrik. När det gäller löpsedeln gör HD dock en annan bedömning, på grund av att sakuppgiften om filmen här kombineras med ett citat, ”Man ska bli kåt”. Det citatet gör att allmänheten på ett påtagligt sätt tolkar uttrycket ”erotisk film” just som en pornografisk film konstaterar HD. Något som var ägnat att utpeka Gudrun Schyman såsom klandervärd i sitt levnadssätt och utsätta Gudrun Schyman för andras missaktning.

9.7 Förtalad polisinspektör (NJA 2006 s. 16)

Tidningen Aftonbladet publicerade onsdagen den 28 februari 2001 en artikel under rubriken ”*Högerextremismen och mordet på Olof Palme, del 1 – Ville inte polisen göra sitt bästa?*” I artikeln fanns – i anslutning till referat av Granskningskommissionen (GK) för brottsutredningen efter mordet på statsminister Olof Palme (SOU 1999:88) – bl.a. följande textavsnitt:

”När det gäller 33-åringen tilldelades polisinspektör B.W. en central roll. Han hade, enligt GK, dömts för misshandel och urkundsförfalskning i samband med tjänsten och i en uppmärksammar narkotikaaffär hade han 1983 lånat pengar av huvudmannen under och efter målets avgörande.”

Polisinspektör B.W. stämde Aftonbladets ansvarige utgivare och Aftonbladet Hierta AB (bolaget) vid TR angående talan om skadestånd under åberopande av det ovan återgivna textavsnittet ur Aftonbladet. B.W. ansåg att hans integritet blivit kränkt av textavsnittet och att förtalsbrott förelåg.

Ansvarige utgivare och bolaget bestred förtal och gjorde gällande att publiceringen varit försvarlig och att de uppgifter som lämnats varit sanna eller att det i vart fall funnits skälig grund för dessa.

Domstolen ansåg att uppgifterna som publicerades i Aftonbladet var ägnade att utpeka B.W. som brottslig eller klandervärd i sitt levnadssätt och utsätta B.W. för andras missaktning. Publiceringen utgjorde således förtal i s.k. teknisk mening men om 5:1 st 2 BrB är uppfylld utdöms inget ansvar. Dvs. om det med hänsyn till omständigheterna var försvarligt att lämna uppgiften och man dessutom kan visa att uppgifterna var sanna eller att man hade skäligen grund för dem.

Försvarlighetsbedömningen förutsätter en avvägning mellan den enskildes intresse av skydd mot kränkande yttranden och intresset av yttrandefrihet. Utredningen kring mordet på Olof Palme hade ett mycket högt allmänintresse som gjorde att det bedömdes som försvarligt att i den allmänna debatten lämna uppgifter också om i utredningen inblandade personer i en helt annan utsträckning än vad som gäller vid polisutredningar i allmänhet. Av betydelse vid bedömningen av om det var försvarligt att publicera B.W:s namn resonerade domstolen att B.W. själv skrivit och låtit ge ut en bok om mordet på Olof Palme som uppenbarligen till stor del grundade sig på hans medverkan i polisutredningen. Sammanfattningsvis fann HD att det med hänsyn till omständigheterna ansågs ha varit försvarligt att lämna de uppgifter som talan grundar sig på.

Det prövades om svarandena i målet hade visat att uppgifterna antingen, oberoende av vilken grund som förelegat för dessa, var sanna eller att Aftonbladets utgivare haft skäligen grund för uppgifterna. Det var ostridigt att B.W. dömts för misshandel i samband med tjänsten. Vad gällde de övriga uppgifterna som låg till grund för talan hävdade B.W. att de var osanna. Frågan vad då om Aftonbladets utgivare vid publiceringen haft skäligen grund för uppgifterna.

Uppgifterna hade som anmärkts ovan hämtats från en SOU, mer eller mindre ordagrant. HD fann att sakuppgifter som lämnas i ett sådant sammanhang skall kunna tas för goda utan närmare källkontroll. Det förekom i detta fall inte någon omständighet som gav tidningen särskild anledning att närmare undersöka sanningshalten av de i SOU:n lämnade uppgifterna. Det fick mot den bakgrunden anses visat i målet att Aftonbladets utgivare haft skäligen grund för uppgifterna när dessa publicerades. Eftersom det sålunda var *försvarligt att lämna uppgift* i saken och ansvarige utgivaren och Aftonbladet i tillräcklig mån visat att det fanns *skäligen grund* för den, bedömdes det av B.W. påtalade textavsnittet i Aftonbladets artikel inte som brottsligt och B.W:s talan lämnades utan bifall.

10 Analys

HD:s uttalanden ger i Hustler-målet intrycket att förtalsbestämmelsen kan utvidgas. En extensiv tolkning⁶¹ ger att förtalsbestämmelsen är tillämplig och båda rekvisiten är tillämpliga i målet trots att oenighet rådde huruvida uppgiftskriteriet skulle anses vara uppfyllt. Domen får anses föra med sig att vad gäller förtal så har kravet på att en uppgift skall anses föreligga sänkts. Det synes alltså vara så att det inte är den lämnade uppgiftens innehåll som varit avgörande utan snarare att förfarandet varit ägnat att utsätta de kränkta för andras missaktning. HD har kommit att läsa ”*uppgift ägnad att utsätta annan för missaktning*” som en helhet utan att lägga särskild vikt vid ordet ”*uppgift*”. Det fastslås också att det för förtalsansvar också i praktiken är tillräckligt att det funnits en *risk* för att den berörde under föreliggande omständigheter skulle komma att utsättas för andras missaktning. Domstolen lägger alltså desto större vikt vid om den skall anses nedsättande än om det rör sig om en uppgift. Det kan vara svårt att avgöra vad som skall anses som lämnande av uppgift om målsäganden. Gränsdragningen är ändå viktig eftersom det är den som avgör om den kränkte har utsatts för andras missaktning. I målet hade domstolen svårt att identifiera uppgiften och domslutet ledde till att kravet på uppgift måste ha ansetts blivit lägre.

Det synes vara så att det mer eller mindre räcker med att en gärning eller ett förfarande kan utsätta annan för andras missaktning. Det är enligt rättsfallet effekterna som framställningssättet förmedlade som var avgörande, inte uppgifternas innehåll. Effekten blev som bekant, enligt domstolen, att de utpekade kändisarna framstod som mer perversa än andra. Samma resonemang fördes i rättsfallet där Gudrun Schyman framställdes som om hon skulle medverka i en pornografisk film och rätten inte tog hänsyn till att Gudrun Schyman visserligen sagt de saker som användes i rubriken, utan effekten av citaten i kombination.

Domen i Hustler-målet måste anses innebära att HD ger uttryck för att vissa mycket grovt integritetskränkande förfaranden överhuvudtaget inte kan accepteras. Det får konstateras att svensk rätt saknar skydd vid spridning av bilder även när förfarandet är djupt integritetskränkande och att lagförslag om sådant skydd diskuterats men inte genomförts.

Det är inte orimligt att tänka sig att det faktum att det inte finns något rättsskydd som direkt tar sikte på det straffvärda i själva integritetsangreppet var just det som ledde HD till att använda de rättsmedel som är tillgängliga i Hustler-fallet. Det är dock mycket viktigt att inte glömma att ärekränkingsbestämmelserna är straffrättsliga regler som inte får tolkas på annat sätt än efter sin bokstav. Sverige saknar dock som bekant ett allmänt skydd för den personliga integriteten.

Känslan är att HD resonerar ”så här får man inte göra!” och därför utvidgar förtalsregeln istället för det bristfälliga integritetsskydd vi har i svensk rätt. Lösningen är att välkomna. Det stora skadestånd som utdömdes motiveras med att fotomontaget hade fått stor spridning och genom det åstadkommit stort obehag för målsäganden. HD uttalade även att skadeståndets belopp skulle sättas utifrån de ekonomiska överväganden som fick antas ha legat bakom publiceringen av tidningen. Kanske tyder det på att domstolen avsåg att beloppet skulle få en preventiv effekt. En viktigt stadgande görs i och med det stora skadeståndet, det skall aldrig vara lönsamt att förtala någon.

---

⁶¹ Regeln tillämpas extensivt, tillämpningsområdet utsträcks/utvidgas så att mer ryms inom området, se Melander, Jan och Samuelsson, Joel, *Tolkning och tillämpning*, Iustus förlag AB, Uppsala 2002, s. 51.

Fallet där en krogkung i misstag benämndes som knarkkung visar på hur starkt förankrad ansvarskedjan är i praktiken, och att det är mycket svårt att undslippa ansvar även om man vidtar åtgärder för att förhindra och minska spridningen. Den i förväg utsedda personen enligt 8:12 TF, ansågs i enlighet med 8 kap TF veta vad skriften innehöll och att det införts med dennes vetskap och vilja. Rättsfallet ger uttryck för en uppsåtspresumtion som får konsekvensen att den formellt ansvarige anses fullt medveten om tryckt skrifts innehåll och framförallt att det gäller i princip *oavsett* i vilken omfattning denne i själva verket haft med skriften. I fallet rörde det sig om ett redaktionellt misstag men ändå konstaterade HD konstaterade att 8:12 § TF var uppfylld och att ansvarige utgivare fick anses haft uppsåt att föra in texten just i det skick i vilket den publicerades. Det är en viktig rättsprincip som fastslås i fallet, en formellt ansvarig kan inte medvetet vara oinformerad om att skrift innehåller ärekränkande material och därigenom hålla sig fri från ansvar för tryckfrihetsbrott. Om bestämmelsen inte var så strikt skulle det kunna innebära att förtal skulle kunna ske men ingen tog ansvar, resultatet av det är inte svårt att tänka sig. Troligen skulle angreppen bli grövre och fler människor förtalade. Regleringen idag är därför mycket bra, tid slösas inte på att reda ut vem som gjort vad. Istället koncentreras frågan kring den viktiga rättsfrågan, om ett tryckfrihetsbrott begåtts eller inte. Är så fallet döms ansvarige för brottet, oavsett om denne inte ens sett artikeln som fälls. Kanske skulle en mindre strikt reglering leda till att journalister inte tordes provocera och skapa debatt om ansvaret vilade på dem, något som inte är att eftersträva eftersom vi skall värna om vår tryckfrihet och det starka skydd vi har.

I Sydafrika-spåret slog HovR fast att uppgifterna varit ägnade att utsätta den utpekade mannen för andras missaktning och att förtal förelåg. Domstolen hade då att prova om ansvarsfrihetsgrunderna var tillämpliga. HovR resonerade utifrån de pressetiska reglerna att nedsättande uppgifter som är sanna är försvarliga att sprida om det finns ett *allmänt nyhetsintresse*. Detta trots att detta inte finns lagstadgat. Istället får det anses att detta utläses ur 7:4 p 14 TF och 5:1 st. 2 BrB de s.k. ansvarsfrihetsgrunderna vilka stadgar att det skall vara försvarligt att lämna uppgift och hänsyn skall tas till om försvarliga omständigheter kring uppgiftslämnandet finns. Domstolen tycks ha vägt in de pressetiska reglerna och slagit fasta på att ett allmänt nyhetsintresse är en ansvarsfrihetsgrund som kan läsas in i 7:4 p 14 TF och 5:1 st. 2 BrB. Mordet på Olof Palme ansågs utgöra ett stort allmänintresse och i och med det också en eventuell gärningsmans identitet. Domstolen vägrade alltså en enskild persons rätt till skydd mot kränkande uppgifter, HovR hade som sagt redan fastslagit att uppgifterna var ägnade att utsätta mannen för andras missaktning, men fann att det var försvarligt för att allmänintresset ansågs vara så stort. Därmed sattes mannens rätt att inte bli kränkt åt sidan. Domen kan tyckas vara något märklig då det ingenstans anges vad kriterierna är för att något skall anses ha ett så stort allmänintresse att den enskildes rätt till att inte utsättas för andras missaktning får stå tillbaka. Ett olöst mord på öppen gata som fått mycket publicitet behöver inte ha ett större allmänintresse än att problem med människor som i sin tjänst utnyttjar pensionärer som behöver hjälp.

Domstolen menade att den utpekade mannen i Sydafrika-spåret, till skillnad från den hemsamarit med make som kränktes i Hemsamarit-fallet, inte framstod som en ”vanlig privatperson med samma skyddsintresse.” Detta tycks byggas bl.a. på att mannens namn figurerat i böcker och han har ingått i ett tvivelaktigt, vad nu det innebär, förband som elitsoldat. Personen i fråga verkar inte utgöra en så kallad kändis, en sångare, skådespelare eller dylikt som valt ett liv i offentlighetens ljus och därmed får anses tåla

lite mer och därmed mindre skyddsvärd, vilket domstolen fastslog i till exempel Björn Borg-fallet. Därav får det anses märkligt att domstolen resonerar så.

Det är också intressant i domen hur HovR har att ta ställning till huruvida tidningarna hade haft skäligen grund för uppgifterna. Domstolen menade visserligen att det faktum att mannens identitet redan röjts av andra medier, inte godkändes som argument för publicering. Helt korrekt bedömt då en form av ”men han sa ju!”- resonemang som tycks väl enkel att gömma sig bakom istället för att ta sitt ansvar inte hör hemma i svensk tryckfrihet. Domstolen menade ändå att det faktum att andra medier publicerat namn visst kunde indikera att dessa nyhetsorgan ansett att det fanns skäligen grund för uppgifterna. Det skall dock påpekas att saker som ligger långt tillbaka i tiden kan utgöra förtal i sig.⁶² Så att utgå från vad någon annan skrivit för flera år sedan måste anses vanskligt.

Det är alltså tryckfrihetsintresset i 1:1 TF som tar över intresset av att skydda den enskilde individen från att utsättas för kränkande uttalanden. Domstolen hade således att pröva om uppgiftslämnandet var skäligen utifrån allmänintresset, uppgifternas karaktär och graden av utpekande.

Givetvis hårdnar kraven vad gäller att ha belägg för vad uppgifterna. Är allmänintresset litet och beskyllningarna allvarliga är kraven höga. Detta är viktigt att värna om eftersom det inte är rimligt att ha samma krav på olika uppgifter. Allmänintresset är kanske mycket stort om en tidning publicerar påståenden att en känd person är kär. Beskyllningen, om det ens kan kallas det, är mycket låg. Rimligen ställs inte heller så höga krav på belägg för uppgifterna. Att man säger sig veta vem som mördade Palme får anses ha stort allmänintresse men beskyllningen är hög och kraven att undslippa ansvar högt.

Uppgifter om att människor inom vården lurar och stjälar från äldre borde som sagt ha ett högt allmänintresse. Kanske är allmänintresset större för statsministerns eventuella mördare men nog finns ett intresse av äldrevården och vad som händer där. De flesta torde ha ett intresse av att gamla människor inte utnyttjas och behandlas illa. Att skriva om att brott begås är i sig inte fel utan en rättighet enligt TF. Troligen var problemet i fallet med hemsamariten och hennes make att de angavs på så vis att människor förstod vilka det var. Det får inte anses som att själva utpekandet i sig har det stora nyhetsvärdet. Att just den personen gjort vad den beskyllts för att ha gjort. Istället borde det räckt med att belysa problemen utan att peka ut enskild, till skillnad från Sydafrika-spåret där intresset låg på att det var just den personen som gjort vad han beskylldes för. Ansvarfrihetsgrund ansågs inte föreligga då det inte ansågs försvarligt att lämna uppgiften och inga övriga omständigheter förelåg som vägde upp. Intresset av att skydda de enskilda individerna gick här före intresset av att utsätta dessa för kränkande uttalanden till förmån för allmänintresset. Personerna i rättsfallet var ”vanliga människor” vilket säkerligen spelade in vid rättens bedömning. Utgången av fallet hade troligtvis blivit en annan om det hade handlat om offentliga personer.

Det är tydligt att allmänintresset väger tungt, och det trots att principen egentligen inte är lagstadgad utan läses in i rekvisiten. Att kommersiellt tjäna på förtal som Hustler försökte göra resulterade i stora skadestånd. I både Sydafrika-spåret och den förtalade polismannen vägde det allmänna intresset tungt som skäl för att inte fälla för förtal trots att uppgifterna utsatte de utpekade för missaktning. I fallet med den förtalade

---

⁶² se 3.1.1 *Olika typer av förtal.*

polismannen är det intressant att domstolen lägger stor vikt vid att uppgifterna hämtats från en statlig utredning som enligt domstolen, just genom att det var en statlig utredning, hade mycket hög tillförlitlighet. Så hög att undersökning av källa inte behövde ske. Det som är intressant är givetvis att domstolen är en statlig myndighet. Domstolen som statligt organ hade förmodligen tappat något i trovärdighet genom att starkt kritisera en statlig utredning.

I det s.k. Björn Borg-fallet menade TR att den kritik som en offentlig person måste anses få tåla, för att denne är just en offentlig person, skall hänföra sig till den offentliga insats personen ifråga gör. Resonemanget är inte orimligt, men utelämnar en stor del av människor. Nämligen de människor som är offentliga men som inte valt det. Vi har ett kungahus där Drottning Silvia visserligen måste anses ha valt att bli en offentlig person, men det finns tre idag vuxna barn som inte valt den offentliga rollen. Många så kallade kändisbarn har inte heller de valt att vara offentliga. Man kan då fråga sig om dessa också skall anses få tåla mer, för att deras föräldrar valt att vara en offentlig person. Om man nu skall utgå från fallet och Björn Borg som måste sägas valt att bli en offentlig person, är domstolens resonemang rimligt utifrån att domstolen talar om en gräns satt till att en offentlig person får tåla en kritisk granskning av den offentliga insats personen i fråga gör. Nog har vi rätt att få veta om våra folkvalda politiker sköter sina uppdrag, men vad de gör på helgen på sin fritid skall inte granskas under lupp. Domstolen har i Björn Borg-fallet stadgat två intressanta saker, dels att kända människor får tåla lite mer eftersom en person som valt att exponera sig i rampljuset få anses ha lämnat ett visst samtycke till medial granskning. Dels att domstolen försöker stadga en gräns; ”hit men inte längre” genom att göra skillnad på uppgifter som rör den offentliga rollen och privatlivet. Det kommer dock förmodligen att i många fall vara svårt att avgöra gränsen.

Juryns ursprungliga funktion är som nämnt att fungera som ett skydd för de maktlösa medborgarna mot den övermäktiga staten. Medborgare skall inte hindras att uttrycka sig i skrift och kanske kritisera staten och att sedan statlig domstol skall avgöra huruvida brott föreligger eller inte. Tanken är god och troligen har juryn varit välbehövlig med sin medverkan av lekmän under många år. Dock är synsättet att medborgarna är maktlösa och staten stor och stygg förlegad. Exempelvis är det ofta i dagens samhälle som det rör sig om den motsatta situationen, att det är svaranden som befinner sig i maktförhållande gentemot den enskilde människan som i sin tur känner sig kränkt av media. Media har såväl stor finansiell styrka som opinionsbildande makt. Många stora medieföretag har säkerligen bättre tillgång till sakkunniga personer och en mycket större chans att betala eventuella rättegångskostnader i jämförelse med en enskild. Det faktum att det för att få till stånd ett fällande beslut krävs två tredjedelar av juryns majoritet ger att det torde innebära att det är relativt svårt att få till stånd ett fällande beslut. Särskilt som 1:4 TF flitigt används, *vid tvivel hellre fria än fälla*. Det är tveksamt om juryn verkligen behövs i dagens samhälle. Den funktion juryn hade förr får anses täckas av att en TR idag vid brottmål består av såväl nämndemän⁶³ som juristdomare. Därmed borde en vanlig domstol i dagens samhälle kunna ge samma trygghet som en jury.⁶⁴ Resonemanget innebär också att om juryn inte fanns, så skulle var och en få avgöra om förtal föreligger och att rätten sedan provar, istället för att juryn avgör.

---

⁶³ Nämndemän är lekmän. De har andra yrken än jurist och arbetar inte på domstolen utan kommer endast dit i samband med rättegång. De nomineras av de politiska partierna och meningen är att de ska vara vanliga människor med sunt förnuft och med erfarenhet från olika områden som kompletterar den lagkunnige domarens juridiska kunskap.

⁶⁴ Lännergren, och Widebäck, s. 89.

Det finns idag inte någon gräns för den personliga integriteten i lagstiftningen. Angående de pressetiska reglerna kan man fråga sig om dessa borde lagstadgas. På ett seminarium om yttrandefrihet och rättigheternas dilemma där bland andra justitiekansler Göran Lambertz deltog uttalade ordföranden i svenska publicistklubben, Stig Fredriksson angående pressetik och lagstiftning att media måste leva upp till sina egna pressetiska regler för att undvika att åläggas strängare lagstiftning.⁶⁵ En lösning är att en lagregel införs där det är den kränkte som bestämmer när ett brott har begåtts. Sedan är det upp till domstolen att ta hänsyn till om dels de pressetiska reglerna har följts, det vill säga om allmänintresset är så högt att den personliga integritet kan förbises.

10.1 Slutsatser och kommentarer

De slutsatser som jag anser mig kunna dra är att vi i Sverige har en mycket starkt skydd genom vår grundlagsskyddade tryckfrihet. Tryckfriheten kan visserligen begränsas om förtal föreligger men även då kan rätten till det fria ordet gå före. Detta trots att människor kränks och pekats ut i pressen. Till och med då kan vår tryckfrihet stå orubblig. Det måste hela tiden ske en avvägning mellan tryckfrihet och skydd för personlig integritet, vilka utgör två motstående intressen. Ett stort allmänintresse kan, i lagens mening, väga upp att en enskild person kränks. Finns ett stort allmänintresse så har folk har *rätt att få veta*, till varje pris, tycks det vara. Ju större allmänintresse, desto större publicitetsskador kan godtas. De pressetiska reglerna värnar främst om den privata personens privatliv, medan den offentliga personens offentliga liv i princip får tåla publicitet även om det finns gränser. De kändisar som vunnit bifall i förtalsdomar har utsatts för skriverier som indikerat antingen att personerna skulle vara perversa, spela in porrfilm eller knarka. Kändisar anses få tåla mer eftersom de är offentliga personer men ovanstående påståenden var för mycket.

Jag tycker mig kunna dra slutsatsen att avsaknaden av lagstadgad rätt till personlig integritet fått domstolen att tänja på rekvisiten i förtalsbestämmelserna för att inrymma mer, som i Hustler-målet för att kunna använda paragraferna inom ett bredare område. Om vi ska stärka skyddet för personlig integritet i Sverige så krävs att det intresset väger tyngre i förhållande till intresset av att ha en oinskränkt tryckfrihet. Jag tycker att vi har en bra avvägning mellan intressena idag. Den avvägning som gjorts i Sverige där vi tilldelat tryckfriheten grundlagsskydd medför visserligen att tryckfriheten till viss del hindrar våra möjligheter att värna om privatlivet, och det är givetvis ett problem att uppgifter som inte är ämnat utsätta andra för missaktning eller vara nedsättande likväl kan vara kränkande.

För de fall finns de pressetiska reglerna att tillgå och jag anser att personlig integritet är en rättighet. Att respektera den personliga integriteten är att visa respekt för personen, vilket jag tycker är att se som en grundläggande rättighet i sig, något som egentligen inte behöver motiveras. Om motivering ändå krävs, har vi art. 8 EKMR att tillgå även om den anses vara väldigt generellt beskriven. Angående framtiden och de två SOU:er som kort redogjorts för i uppsatsen är det tydligt att kommittén är medvetna om problemet med att det på grundlagsnivå behövs ges uttryck för en större respekt för den enskildes rätt till personlig integritet. Dock anses lagstiftningen till så pass stor del hindra integritetskränkande spridning av uppgifter att kommittén inte anses att ytterligare lagstiftning på området krävs som det ser ut idag. Jag anser att bedömningen

---

⁶⁵ Seminarium 17 januari 2008 se <http://www.regeringen.se/sb/d/10036/a/96013>

är korrekt och jag är nöjd att beredningen fann att förslag som ges i SOU 2006:96 inte är aktuella. Jag tycker att det är negativt för tryckfriheten att anpassa den för EU. Det kommer att innebära att skyddet blir mindre detaljerat och att tryckfriheten inskränks eftersom skyddet i flera andra jämförbara länder går längre och utrymmet för yttrandefriheten vid avvägningen mot skyddet för privatlivet är mindre än i Sverige.

Jag tycker att vi skall värna om vår tryckfrihet. Vi skall inte uppmuntra att förtala människor och när inget nyhetsintresse finns skall ingen tjäna pengar på att utsätta människor för andras missaktning, precis som domstolen resonerade i Hustler-målet. Det är också i Hustler-målet som jag ansett att det från domstolens sida öppnas en möjlighet till upprättelse även om det kanske egentligen inte rör sig om förtal utan mer om kränkning av den personliga integriteten. Jag vill alltså påstå att den personliga integriteten på sätt och vis skyddas i svensk lag.

Som jag ovan skrev skall vi aldrig uppmuntra till att människor förtalas, men när det finns ett nyhetsvärde, när det finns ett allmänintresse, då skall vi uppmuntra till det fria ordet som jag anser skall väga tyngre än att en enskild anser sig vara kränkt. De båda fall där domstolen friade från förtal var sådana att allmänintresset stärkte tryckfriheten.

Det är intressant hur allmänintresset stärker rätten till det fria ordet trots att allmänintresset är en aspekt som inte är direkt lagstadgad. Istället stadgas att uppgift skall vara försvarligt att lämna och att hänsyn skall tas till omständigheterna. Min uppfattning är att de pressetiska reglerna vägs in en hel del i bedömningen. Regeln om att nedsättande uppgifter får spridas om allmänt nyhetsintresse finnes synes väga tungt även i domstolen. Detta trots att domstolen fastslår att förtal föreligger då lämnade uppgifter varit ägnade att utsätta den utsatta för andras missaktning. När människor kränks i media har vi ett välfungerande system i form tryckfrihetsbrottet förtal. Jag anser att bestämmelserna även kan utvidgas och att de pressetiska reglerna lyser igenom även i domstolen. En lösning kan kanske vara att lagstadga de pressetiska reglerna.

Grova eller plumpa rapporteringar eller misstag som utpekar en person som brottslig eller klandervärd kan innebära tryckfrihetsbrott genom förtal. Ansvar bärs av en person, i regel den ansvarige utgivaren för en tidning. Något som tycks vara mycket svårt att slippa undan, även om man som ansvarige utgivare inte ens sett artikeln. Jag har i analysen varit mycket positiv till detta eftersom jag anser att för att tryckfrihet skall fungera så måste någon ta ansvar.

Jag har resonerat lite runt förslag att avskaffa juryn i tryckfrihetsmål. Jag är av uppfattningen att den inte fyller samma funktion som den en gång gjorde och att de nämndemän som sitter i dagens TR får anses fylla funktionen istället. Vidare vill jag mena att en annan anledning att avskaffa juryn är att målsäganden själv skall vara den som avgör huruvida förtal föreligger, och att det sedan är upp till rätten. Förslaget innebär således en ändring i TF. Anledningen till detta är att jag anser att om målsäganden själv får avgöra att förtal föreligger så prövar en domstol frågan, istället för att en jury bestående av lekmän antingen avvisar eller beslutar att endast förtal föreligger, inte grovt förtal. En prövning av domstol direkt, utan inblandning av jury går hand i hand med övriga rättsprocesser i Sverige.

Något riktigt skydd för den personliga integriteten finns som sagt inte idag även om problemet uppmärksammas och kan lösas av domstol genom extensiv tolkning. Tryckfrihet handlar om upplysning och information. Om frihet att inte censureras i sina åsikter och värderingar. Om frihet att rapportera nyheter och frihet att ta kunna ta del av

nyheter. Givetvis finns ett allmänintresse vad gäller nyheter och vad som händer i vår värld. Men nej, det finns inget intresse att sammanfoga en bild på Lill-Babs huvud med en annan persons kropp och låta påskina att hon som kändis är något mer pervers än andra.

Baksidan med tryckfrihet är att möjligheten finns att tjäna pengar på att förtala människor, att sälja fler lösnummer på bekostnad av andra. Utan att ett allmänintresse i klass med att få veta hur det går i en mördarjakt eller få veta om en polis som har en viktig utredning är kriminell eller om en politiker går på strippklubb för våra skattepengar. Men finns det inget allmänintresse skall tryckfriheten begränsas i de fall människor kränks.

Det är mycket svårt att dra en klar gräns för vad pressen får skriva enligt skyddet i TF och när det rör sig om förtal. I många fall är det en balansgång mellan tryckfrihet och förtalsbrott. Skall jag ändå sammanfatta anser jag att gränsen för offentliga personer skall anses gå när kränkande saker skrivs som inte har med de offentliga åtagandena att göra. En privatperson anses mer skyddsvärd. Kränkande uppgifter utan nyhetsvärde, som har syfte att sälja lösnummer och tjäna pengar på att kränka löper stor risk att begränsas i sin tryckfrihet och dömas för tryckfrihetsbrottet förtal. För de fall ett allmänintresse finns får den enskildes skydd stå tillbaka trots att det innebär att en person kränks. Det synes alltså vara så att vid nyhetsrapportering är det allmänintresset i kombination med kränkningen som avgör var gränsen mellan tryckfrihet och förtal går och att en fall till fall-bedömning måste göras. Generellt sett tror jag det inte det är vanligt att en kränkande uppgift om en person har ett sådant samhälleligt intresse att den är befogad att lämnas ut och att vi har ett väl fungerande system vad gäller förtal. Jag anser att det är betydligt enklare att uppfylla rekvisiten för att förtal skall anses föreligga, än att uppfylla rekvisiten för att en ansvarsfrihetsgrund ska anses föreligga.

Slutligen, jag tror att många människor som kränks i media låter det passera. De som drabbas saknar kunskap, pengar och mod till att ta strid. Det är troligen inte heller ovanligt att en person som utsätts för förtal väljer att inte driva saken vidare av rädsla att blåsa upp saken ännu mer. Med dagens mediaflöde är det rimligt att resonera att det som händer nu, idag, redan imorgon är bortblåst och ersatt med hundratals andra nyheter och hundratals andra människor i fokus.

11 Fortsatt forskning

Den här uppsatsen har handlat om tryckfrihetsbrottet förtal så som det bedöms i tryckt periodisk skrift. Situationen som uppstår till följd av nya media, till exempel Internet, har inte behandlats i uppsatsen. Detta är dock något som vore intressant att studera vidare. Ett intressant forskningsuppslag vore att undersöka hur förtalsbestämmelserna bedöms i så kallade bloggar. En blogg är en webbplats som innehåller periodiskt publicerade inlägg på en webbsida där inläggen är ordnade så att de senaste inläggen alltid är högst upp.⁶⁶ Dels är ansvarsfrågan vid publicering av kränkande uppgifter på en blogg intressant då det inte är ovanligt att underåriga personer har en egen blogg som läses av andra. Dels är det intressant då den teoretiska spridningen på en blogg är mycket större än vad en tryckt periodisk skrift kan tänkas uppnå och att tillgängligheten få anses vara mycket stor.

---

⁶⁶<http://sv.wikipedia.org>

12 Käll – och litteraturförteckning

Litteratur

Funcke, Nils, *Tryckfriheten under tryck. Ordets män och statsmakterna*, Carlssons Bokförlag, Falun 2006

Levin, Marianne, *Rätt till egen bild: om oauktoriserad personbildsanvändning i massmedier*, Juristförlaget, Stockholm 1986

Lännergren, Bengt och Widebäck, Ulf, *Rätten att vara ifred: massmedierna och privatlivet*, Liberförlag, Stockholm 1981

Lögdberg, Åke, *Personlighetsrätt*, P.A. Norstedt & Söners förlag, Institutet för rättsvetenskaplig forskning, upplaga 1, Stockholm 1972

Melander, Jan och Samuelsson, Joel, *Tolkning och tillämpning*, Iustus förlag AB, Uppsala 2002

Nycander, Svante, *Yttrandefrihet*, Dagens nyheter förlaget, Borås 1995

Nylander, Christina, *Medierätt 1 – yttrandefrihet och tryckfrihet i tryck, radio och tv*, Studentlitteratur, Lund 2000

Olsson, R Anders, *Yttrandefrihet & Tryckfrihet*, Rabén Prisma, andra upplagan, Smedjebacken 1997

Person, Gunnar, *Yttrandefrihet på villovägar*, Edita Norstedts Tryckeri, Stockholm 2003

Von Vegesack, Thomas, *Smak för frihet.: Opinionsbildningen i Sverige 1755-1830*, Natur och Kultur 1995

Strömberg, Håkan och Axberger, Hans – Gunnar, *Yttrandefrihetsrätt*, Studentlitteratur, Lund 2004

Strömberg, Håkan, *Tryckfrihetsrätt och annan yttrandefrihetsrätt*, fjortonde upplagan, Studentlitteratur, Lund, 2003

Warnling-Nerep, Wiweka, *En orientering i tryckfrihet och yttrandefrihet*, Jure AB, Stockholm 2001

Utredningar

SOU 2008:3, *Skyddet för den personliga integriteten*, slutbetänkande av Integritetsskyddskommittén, Stockholm 2008

SOU 2007:22, *Skyddet för den personliga integriteten – kartläggning och analys*, delbetänkande av Integritetsskyddskommittén, Stockholm 2007

SOU 2006:96, *Ett nytt grundlagsskydd för tryck- och yttrandefriheten?*, delbetänkande av Tryck- och yttrandefrihetsberedningen, Stockholm 2006

Rättsfall

Högsta domstolen

NJA 2006 s. 16	Förtalad polisinspektör
NJA 2003 s. 567	Gudrun Schyman och Expressen
NJA 1991 s.155	Sydafrika-spåret
NJA 1994 s. 637	Hustler-målet
NJA 1987 s. 285 II	Hemsamarit-fallet

Hovrätten

RH 2002:39	Krogkung blev knarkkung
------------	-------------------------

Tingsrätten

Mål B 8-13-89	Björn Borg-fallet
---------------	-------------------

Aktuella lagar

Regeringsformen (1974:152)
Yttrandefrihetsgrundlagen (1991:1469)
Tryckfrihetsförordningen (1949:105)
Brottsbalken (1962:700)
EKMR – Europa Konventionen den 4 nov. om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna

Internet

www.lagrummet.se

www.pon.se

www.regeringen.se

www.riksdagen.se

www.rattsbanken.se

www.tu.se

<http://zeteo.nj.se>

<http://sv.wikipedia.org>

Regeringsformen (1974:152)

1 kap. Statsskickets grunder

1 § All offentlig makt i Sverige utgår från folket.

Den svenska folkstyrelsen bygger på fri åsiktsbildning och på allmän och lika rösträtt. Den förverkligas genom ett representativt och parlamentariskt statsskick och genom kommunal självstyrelse.

Den offentliga makten utövas under lagarna.

2 § Den offentliga makten skall utövas med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans frihet och värdighet.

Den enskildes personliga, ekonomiska och kulturella välfärd skall vara grundläggande mål för den offentliga verksamheten. Det skall särskilt åligga det allmänna att trygga rätten till hälsa, arbete, bostad och utbildning samt att verka för social omsorg och trygghet.

Det allmänna skall främja en hållbar utveckling som leder till en god miljö för nuvarande och kommande generationer.

Det allmänna skall verka för att demokratins idéer blir vägledande inom samhällets alla områden samt värna den enskildes privatliv och familjeliv.

Det allmänna skall verka för att alla människor skall kunna uppnå delaktighet och jämlikhet i samhället. Det allmänna skall motverka diskriminering av människor på grund av kön, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, språklig eller religiös tillhörighet, funktionshinder, sexuell läggning, ålder eller annan omständighet som gäller den enskilde som person.

3 § Regeringsformen, successionsordningen, tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen är rikets grundlag. Lag (1991:1471).

2 kap. Grundläggande fri- och rättigheter

1 § Varje medborgare är gentemot det allmänna tillförsäkrad

1. yttrandefrihet: frihet att i tal, skrift eller bild eller på annat sätt meddela upplysningar samt uttrycka tankar, åsikter och känslor,
2. informationsfrihet: frihet att inhämta och mottaga upplysningar samt att i övrigt taga del av andras yttranden,
3. mötesfrihet: frihet att anordna och bevista sammankomst för upplysning, meningsyttring eller annat liknande syfte eller för framförande av konstnärligt verk,
4. demonstrationsfrihet: frihet att anordna och delta i demonstration på allmän plats,
5. föreningsfrihet: frihet att sammansluta sig med andra för allmänna eller enskilda syften,
6. religionsfrihet: frihet att ensam eller tillsammans med andra utöva sin religion.

Beträffande tryckfriheten och motsvarande frihet att yttra sig i ljudradio, television och vissa liknande överföringar samt filmer, videogram, ljudupptagningar och andra tekniska upptagningar gäller vad som är föreskrivet i tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen.

11 kap Rättskipning och förvaltning

14 § Finner domstol eller annat offentligt organ att en föreskrift står i strid med bestämmelse i grundlag eller annan överordnad författning eller att stadgad ordning i något väsentligt hänseende har åsidosatts vid dess tillkomst, får föreskriften icke tillämpas. Har riksdagen eller regeringen beslutat föreskriften, skall tillämpning dock underlåtas endast om felet är uppenbart.

Tryckfrihetsförordningen (1949:105)

1 kap. Om tryckfrihet

1 § Med tryckfrihet förstås varje svensk medborgares rätt att, utan några av myndighet eller annat allmänt organ i förväg lagda hinder, utgiva skrifter, att sedermera endast inför laglig domstol kunna tilltalas för deras innehåll, och att icke i annat fall kunna straffas därför, än om detta innehåll strider mot tydlig lag, given att bevara allmänt lugn, utan att återhålla allmän upplysning.

I överensstämmelse med de i första stycket angivna grunderna för en allmän tryckfrihet och till säkerställande av ett fritt meningsutbyte och en allsidig upplysning skall det stå varje svensk medborgare fritt att, med iakttagande av de bestämmelser som äro i denna förordning meddelade till skydd för enskild rätt och allmän säkerhet, i tryckt skrift yttra sina tankar och åsikter, offentliggöra allmänna handlingar samt meddela uppgifter och underrättelser i vad ämne som helst.

Det skall ock stå envar fritt att, i alla de fall då ej annat är i denna förordning föreskrivet, meddela uppgifter och underrättelser i vad ämne som helst för offentliggörande i tryckt skrift till författare eller annan som är att anse som upphovsman till framställning i skriften, till skriftens utgivare eller, om för skriften finnes särskild redaktion, till denna eller till företag för yrkesmässig förmedling av nyheter eller andra meddelanden till periodiska skrifter.

Vidare skall envar äga rätt att, om ej annat följer av denna förordning, anskaffa uppgifter och underrättelser i vad ämne som helst för att offentliggöra dem i tryckt skrift eller för att lämna meddelande som avses i föregående stycke. Lag (1976:955).

2 § Någon tryckningen föregående granskning av skrift eller något förbud mot tryckning därav må ej förekomma.

Ej heller vare tillåtet för myndighet eller annat allmänt organ att på grund av skrifts innehåll, genom åtgärd som icke äger stöd i denna förordning, hindra tryckning eller utgivning av skriften eller dess spridning bland allmänheten.

4 § Envar, vilken blivit förtrott att döma över missbruk av tryckfriheten eller eljest vaka över denna förordnings efterlevnad, bör därvid städse hava i åtanke att tryckfriheten utgör grundval för ett fritt samhällsskick, alltid fästa sin uppmärksamhet mera på ämnets och tankens än på uttryckets lagstridighet, på syftet än på framställningssättet, samt i tvivelsmål *hellre fria än fälla*.

Vid bestämmande av påföljd, som enligt denna förordning är förenad med missbruk av tryckfriheten, skall, då meddelad uppgift påkallat rättelse, särskilt beaktas, huruvida sådan på lämpligt sätt bringats till allmänhetens kännedom.

5 § Denna förordning äger tillämpning å skrift, som framställts i tryckpress. Den skall ock tillämpas å skrift, som mångfaldigats genom stencilering, fotokopiering eller liknande tekniskt förfarande, om

1. utgivningsbevis gäller för skriften; eller

2. skriften är försedd med beteckning, som utvisar att den är mångfaldigad, samt i anslutning därtill tydliga uppgifter om vem som har mångfaldigat skriften och om ort och år för mångfaldigandet.

Bestämmelse i förordningen som har avseende å skrift som framställts i tryckpress eller å tryckning skall, när ej annat angives, äga motsvarande tillämpning å annan skrift, varå förordningen enligt första stycket är tillämplig, eller å mångfaldigande av sådan skrift.

Till skrift hänföres bild, även om den ej åtföljes av text. Lag (1976:955).

6 § Tryckt skrift skall, för att anses såsom sådan, vara utgiven. En skrift anses utgiven då den blivit utlämnad till försäljning eller för spridning på annat sätt i Sverige. Detta gäller dock inte en myndighets tryckta handlingar, om de inte är tillgängliga för envar. Lag (1998:1438).

7 § Med periodisk skrift förstås en tidning, tidskrift eller någon annan sådan tryckt skrift som enligt utgivningsplanen är avsedd att under en bestämd titel utgivas med minst fyra vid särskilda tider utkommande nummer eller häften årligen, samt löpsedlar och bilagor som hör till skriften. Sedan utgivningsbevis för skriften har meddelats, skall denna anses som periodisk till dess att beviset återkallas eller förklaras förfallet.

4 kap. Om tryckta skrifers framställning

1 § Rätt att själv eller med biträde av andra genom tryckpress framställa tryckalster skall tillkomma varje svensk medborgare eller svensk juridisk person. Lag (1976:955).

7 kap. Om tryckfrihetsbrott

1 § Med tryckfrihetsbrott förstås i denna förordning de gärningar som anges i 4 och 5 §§. Lag (1988:1448).

2 §

Såsom tryckfrihetsbrott skall icke anses tillkännagivande i annons eller annat sådant meddelande, om ej av meddelandets innehåll omedelbart framgår att ansvar för sådant brott kan ifrågakomma. Är i förening med omständighet, som icke omedelbart framgår av meddelandets innehåll, meddelandet straffbart, gälla vad därom är stadgat. Vad nu sagts äge motsvarande tillämpning i fråga om meddelande genom chiffer eller på annat sätt, som är hemligt för allmänheten.

4 § Med beaktande av det i 1 kap. angivna syftet med en allmän tryckfrihet skall såsom tryckfrihetsbrott anses följande gärningar, om de begås genom tryckt skrift och är straffbara enligt lag:

1. högförräderi, förövat med uppsåt att riket eller del därav skall med våldsamma eller eljest lagstridiga medel eller med utländskt bistånd läggas under främmande makt eller bringas i beroende av sådan makt eller att del av riket skall sålunda lösryckas eller att åtgärd eller beslut av statschefen, regeringen, riksdagen eller högsta domarmakten skall med utländskt bistånd framtvingas eller hindras, såframt gärningen innebär fara för uppsåtets förverkligande;

försök, förberedelse eller stämpling till sådant högförräderi;

2. krigsanstiftan, såframt fara för att riket skall invecklas i krig eller andra fientligheter framkallas med utländskt bistånd;

3. spioneri, varigenom någon för att gå främmande makt till handa obehörigen befordrar, lämnar eller röjer uppgift rörande försvarsverk, vapen, förråd, import, export, tillverkningssätt, underhandlingar, beslut, eller något förhållande i övrigt, vars uppenbarande för främmande makt kan medföra men för totalförsvaret eller eljest för rikets säkerhet, vare sig uppgiften är riktig eller ej;

försök, förberedelse eller stämpling till sådant spioneri;

4. obehörig befattning med hemlig uppgift, varigenom någon utan syfte att gå främmande makt till handa obehörigen befordrar, lämnar eller röjer uppgift rörande något förhållande av hemlig natur, vars uppenbarande för främmande makt kan medföra men för rikets försvar eller för folkförsörjningen vid krig eller av krig föranledda utomordentliga förhållanden eller eljest för rikets säkerhet, vare sig uppgiften är riktig eller ej;

försök eller förberedelse till sådan obehörig befattning med hemlig uppgift;

stämpling till sådant brott, om detta är att anse som grovt, vid vilken bedömning särskilt skall beaktas om gärningen innefattade tillhandagående av främmande makt eller var av synnerligen farlig beskaffenhet med hänsyn till pågående krig eller rörde förhållande av stor betydelse eller om den brottslige röjde vad som på grund av allmän eller enskild tjänst betrots honom;

5. vårdslöshet med hemlig uppgift, varigenom någon av grov oaktsamhet begår gärning som avses under 4;

6. uppror, förövad med uppsåt att statskicket skall med vapenmakt eller eljest med våldsamma medel omstörtas eller att åtgärd eller beslut av statschefen, regeringen, riksdagen eller högsta domarmakten skall sålunda framtvingas eller hindras, såframt gärningen innebär fara för uppsåtets förverkligande;

försök, förberedelse eller stämpling till sådant uppror;

7. landsförräderi eller landssvek, i vad därigenom, då riket är i krig eller eljest i lag meddelade bestämmelser om sådant brott äger tillämpning, någon missleder eller förråder dem som är verksamma för rikets försvar eller förleder dem till myteri, trolöshet eller modlöshet, förråder egendom som är av betydelse för totalförsvaret eller begår annan liknande förrådisk gärning som är ägnad att medföra men för totalförsvaret eller innefattar bistånd åt fienden;

försök, förberedelse eller stämpling till sådant landsförräderi eller landssvek;

8. landsskadlig vårdslöshet, i vad därigenom någon av oaktsamhet begår gärning som avses under 7;

9. ryktesspridning till fara för rikets säkerhet, varigenom, då riket är i krig eller eljest i lag meddelade bestämmelser om sådant brott äger tillämpning, någon sprider falska rykten eller andra osanna påståenden, som är ägnade att framkalla fara för rikets säkerhet, eller till främmande makt framför eller låter framkomma sådana rykten eller påståenden eller bland krigsmän sprider falska rykten eller andra osanna påståenden som är ägnade att framkalla trolöshet eller modlöshet;

10. uppvigling, varigenom någon uppmanar eller eljest söker förleda till brottslig gärning, svikande av medborgerlig skyldighet eller ohörsamhet mot myndighet eller åsidosättande av vad som åligger krigsman i tjänsten;

11. hets mot folkgrupp, varigenom någon hotar eller uttrycker missaktning för folkgrupp eller annan sådan grupp av personer med anspelning på ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse eller sexuell läggning;

12. brott mot medborgerlig frihet, varigenom någon utövar olaga hot med uppsåt att påverka den allmänna åsiktsbildningen eller inkräkta på handlingsfriheten inom politisk organisation eller yrkes- eller näringsammanslutning och därigenom sätter yttrande-, församlings- eller föreningsfriheten i fara;

försök till sådant brott mot medborgerlig frihet;

13. olaga våldsskildring, varigenom någon i bild skildrar sexuellt våld eller tvång med uppsåt att bilden sprids, om inte gärningen med hänsyn till omständigheterna är försvarlig;

14. förtal, varigenom någon utpekar annan såsom brottslig eller klandervärd i sitt levnadssätt eller eljest lämnar uppgift som är ägnad att utsätta denne för andras missaktning, och, om den förtalade är avliden, gärningen är sårande för de efterlevande eller eljest kan anses kränka den frid, som bör tillkomma den avlidne, dock ej om det med hänsyn till omständigheterna var försvarligt att lämna uppgift i saken och han visar att uppgiften var sann eller att han hade skälig grund för den;

15. förolämpning, varigenom någon smädar annan genom kränkande tillmäle eller beskyllning eller genom annat skymfligt beteende mot honom;

16. olaga hot, varigenom någon hotar annan med brottslig gärning på ett sätt som är ägnat att hos den hotade framkalla allvarlig fruktan för egen eller annans säkerhet till person eller egendom;

17. hot mot tjänsteman, varigenom någon med hot om våld förgriper sig på annan i hans myndighetsutövning, i annan verksamhet där samma skydd åtnjuts som är förenat med myndighetsutövning eller vid biträde till åtgärd som omfattas av sådant skydd, för att tvinga honom till eller hindra honom från åtgärd däri eller hämnas för sådan åtgärd eller varigenom någon sålunda förgriper sig mot den som tidigare utövat sådan verksamhet eller biträtt därvid för vad denne däri gjort eller underlåtit;

försök eller förberedelse till sådant hot mot tjänsteman, såvida ej brottet, om det fullbordats, skulle ha varit att anse som ringa;

18. övergrepp i rättssak, varigenom någon med hot om våld angriper annan för att denne gjort anmälan, fört talan, avlagt vittnesmål eller annars vid förhör avgett utsaga hos en domstol eller annan myndighet eller för att hindra annan från en sådan åtgärd eller varigenom någon med hot om gärning som medför lidande, skada eller olägenhet angriper annan för att denne avlagt vittnesmål eller annars avgett utsaga vid förhör hos en myndighet eller för att hindra honom från att avge en sådan utsaga. Lag (2002:906).

5 § Som tryckfrihetsbrott skall anses också sådana gärningar, begångna genom tryckt skrift och straffbara enligt lag, som innebär att någon

1. uppsåtligen offentliggör allmän handling som ej är tillgänglig för envar, om han fått tillgång till handlingen i allmän tjänst, under utövande av tjänsteplikt eller i därmed jämförbart förhållande;
2. offentliggör uppgift och därvid uppsåtligen åsidosätter tystnadsplikt som avses i den i 3 § första stycket 3 angivna särskilda lagen;
3. när riket är i krig eller omedelbar krigsfara offentliggör uppgift om förhållanden vilkas röjande enligt lag innefattar annat brott mot rikets säkerhet än som anges i 4 §. Lag (1988:1448).

6 § Vad i lag är stadgat angående påföljd för brott, som avses i 4 och 5 §§, gälle ock då brottet är att anse som tryckfrihetsbrott.

Angående enskilt anspråk på grund av tryckfrihetsbrott stadgas i 11 kap. Fälles den tilltalade för brott, som avses i 4 § 14 eller 15, må ock, då fråga är om periodisk skrift, på yrkande förordnas att domen skall införas i skriften. Lag (1988:1448).

8 kap. Ansvarighetsregler

Om ansvaret för periodisk skrift

1 § För tryckfrihetsbrott genom periodisk skrift svare den som var anmäld som utgivare, då skriften utgavs.

Var ställföreträdare anmäld och har han inträtt som utgivare, svare ställföreträdaren. Lag (1976:955).

2 § Fanns ej utgivningsbevis, då skriften utgavs, eller var utgivare, som enligt 1 § första stycket har att svara, ej längre behörig eller hade hans uppdrag eljest upphört, svare skriftens ägare.

Ägare vare ock ansvarig, om utgivaren var utsedd för skens skull eller denne eljest, då skriften utgavs, uppenbart icke innehade den befogenhet, som enligt 5 kap. 3 § skall tillkomma honom.

Var ställföreträdare, vilken inträtt som utgivare, ej längre behörig, då skriften utgavs, eller hade hans uppdrag eljest upphört eller förelåg beträffande ställföreträdaren förhållande, som i andra stycket sägs, svare utgivaren. Lag (1976:955).

3 § Kan det ej visas vem som var ägare, då skriften utgavs, svare i ägarens ställe den som tryckt skriften. Lag (1976:955).

4 § Sprider någon periodisk skrift, varå uppgift om vem som tryckt skriften saknas eller, utspridaren vederligt, är oriktig, och kan det ej utrönas vem som tryckt skriften, svare i stället för den som tryckt skriften utspridaren. Lag (1976:955).

Gemensamma bestämmelser

10 § Hade den som enligt 2, 5, 6 eller 7 § skulle ha att svara vid skriftens utgivning ej känt hemvist inom riket och kan ej heller i målet utrönas, var han här i riket uppehåller sig, skall ansvaret övergå å den som efter honom har att svara, dock ej å utgivare av tryckt skrift, som ej är periodisk, i annat fall än som avses i 6 § första stycket eller å utspridare.

Lag samma vare, om beträffande den som enligt 1, 2, 5, 6 eller 7 § skulle ha att svara förelåg omständighet, vilken enligt lag utesluter straffbarhet, samt den efter honom ansvarige ägt eller bort äga kännedom om omständigheten.

12 § Vid bedömning av fråga om ansvar för den som enligt detta kapitel har att svara för tryckt skrift skall så anses som om vad skriften innehåller införts däri med hans vetskap och vilja.

12 kap. Om rättegången i tryckfrihetsmål

1 § Tryckfrihetsmål upptagas av tingsrätt inom vars domkrets länsstyrelse har sitt säte. Förekommer anledning att även annan tingsrätt inom länet skall äga upptaga tryckfrihetsmål, äger regeringen förordna därom.

2 § I tryckfrihetsmål, vari talan föres om ansvar, skall frågan, huruvida brott föreligger, prövas av en jury om nio medlemmar, såframt ej parterna å ömse sidor förklara sig vilja utan sådan prövning hänskjuta målet till rättens avgörande. Frågan, huruvida den tilltalade enligt 8 kap. är ansvarig för skrift, prövas dock alltid enbart av rätten. Då jury prövar, huruvida brott föreligger, skall så anses vara fallet, om minst sex jurymän äro ense därom.

Finner juryn att brott icke föreligger, skall den tilltalade frikännas. Har juryn funnit brott föreligga, skall även rätten pröva frågan härom. Är rätten av annan mening än juryn, äger rätten frikänna den tilltalade eller hänföra brottet under mildare straffbestämmelse än den som juryn tillämpat. Högre rätt, dit talan mot tingsrättens dom fullföljts, äge ej i vidare mån än tingsrätten frångå juryns bedömning. Lag (1976:955).

3 § För varje län skall utses jurymän, fördelade i två grupper med sexton jurymän i första gruppen och åtta jurymän i andra gruppen. För Stockholms län skall dock första gruppen omfatta tjugofyra jurymän och andra gruppen tolv jurymän. Jurymännen i den andra gruppen skall vara eller ha varit nämndemän vid allmän domstol eller allmän förvaltningsdomstol. Lag (1994:1475).

4 § Jurymännen utses genom val för en tid av fyra kalenderår.

Valet skall förrättas av landstingsfullmäktige i länet eller, då inom länet finns kommun som ej tillhör landsting, av landstingsfullmäktige och kommunfullmäktige i kommunen. I Gotlands län förrättas valet av kommunfullmäktige i Gotlands kommun. Skall enligt vad nu sagts jurymännen väljas av mer än en valmyndighet, fördelar länsstyrelsen antalet jurymän inom vardera gruppen mellan valmyndigheterna med ledning av folkmängden.

Då juryman skall väljas, ankommer det på tingsrätten att göra anmälan därom till den som har att föranstalta om valet. Lag (1998:1438).

5 § Till jurymän skola utses svenska medborgare, som äro bosatta inom länet. De bör vara kända för omdömesgillhet, självständighet och rättrådighet. Bland jurymännen bör skilda samhällsgrupper och meningsriktningar samt olika delar av länet vara företrädda. Den som är underårig eller som har förvaltare enligt särskilda bestämmelser i lag får inte vara juryman. Lag (1988:1448).

Yttrandefrihetsgrundlagen (1991:1469)

1 kap. Grundläggande bestämmelser

1 § Varje svensk medborgare är gentemot det allmänna tillförsäkrad rätt enligt denna grundlag att i ljudradio, television och vissa liknande överföringar samt filmer, videogram, ljudupptagningar och andra tekniska upptagningar offentligen uttrycka tankar, åsikter och känslor och i övrigt lämna uppgifter i vilket ämne som helst.

Yttrandefriheten enligt denna grundlag har till ändamål att säkra ett fritt meningsutbyte, en fri och allsidig upplysning och ett fritt konstnärligt skapande. I den får inga andra begränsningar göras än de som följer av denna grundlag.

Vad som sägs i grundlagen om radioprogram gäller förutom program i ljudradio också program i television och innehållet i vissa andra överföringar av ljud, bild eller text som sker med hjälp av elektromagnetiska vågor.

Med tekniska upptagningar avses i denna grundlag upptagningar som innehåller text, bild eller ljud och som kan läsas, avlyssnas eller på annat sätt uppfattas endast med tekniskt hjälpmedel.

Med databas avses i denna grundlag en samling av information lagrad för automatiserad behandling. Lag (2002:909).

5 kap. Om yttrandefrihetsbrott

1 § De gärningar som anges som tryckfrihetsbrott i 7 kap. 4 och 5 §§ tryckfrihetsförordningen skall anses som yttrandefrihetsbrott, om de begås i ett radioprogram eller en teknisk upptagning och är straffbara enligt lag.

Under samma förutsättningar skall som yttrandefrihetsbrott anses även sådan olaga våldsskildring varigenom någon genom rörliga bilder närgånget eller utdraget skildrar grovt våld mot människor eller djur med uppsåt att framställningen sprids, om inte gärningen med hänsyn till omständigheterna är försvarlig. Lag (1998:1439).

2 § Gärningar som enligt 7 kap. 2 § tryckfrihetsförordningen inte skall anses som tryckfrihetsbrott, därför att de begås genom meddelanden där det brottsliga är dolt, skall inte heller anses som yttrandefrihetsbrott.

Brottsbalken (1962:700)

5 kap. Om ärekränkning

1 § Den som utpekar någon såsom brottslig eller klandervärd i sitt levnadssätt eller eljest lämnar uppgift som är ägnad att utsätta denne för andras missaktning, dömes för förtal till böter.

Var han skyldig att uttala sig eller var det eljest med hänsyn till omständigheterna försvarligt att lämna uppgift i saken, och visar han att uppgiften var sann eller att han hade skälig grund för den, skall ej dömas till ansvar.

2 § Är brott som i 1 § sägs att anse som grovt, skall för grovt förtal dömas till böter eller fängelse i högst två år.

Vid bedömande huruvida brottet är grovt skall särskilt beaktas, om uppgiften genom sitt innehåll eller den omfattning i vilken den blivit spridd eller eljest var ägnad att medföra allvarlig skada.

3 § Den som smädar annan genom kränkande tillmäle eller beskyllning eller genom annat skymfligt beteende mot honom, dömes, om gärningen ej är belagd med straff enligt 1 eller 2 §, för förolämpning till böter.

Är brottet grovt, dömes till böter eller fängelse i högst sex månader.

4 § Förtal av avliden skall medföra ansvar enligt 1 eller 2 §, om gärningen är sårande för de efterlevande eller den eljest, med beaktande av den tid som förflutit sedan den avlidne var i livet samt omständigheterna i övrigt, kan anses kränka den frid, som bör tillkomma den avlidne.

5 § Brott som avses i 1-3 §§ får inte åtalas av annan än målsägande. Om brottet riktar sig mot någon som är under arton år eller om i annat fall målsäganden anger brottet till åtal, får åklagaren väcka åtal om detta av särskilda skäl anses påkallat från allmän synpunkt och åtalet avser

1. förtal och grovt förtal,
2. förolämpning mot någon i eller för hans eller hennes myndighetsutövning,
3. förolämpning mot någon med anspelning på hans eller hennes ras, hudfärg, nationella eller etniska ursprung eller trosbekännelse, eller
4. förolämpning mot någon med anspelning på hans eller hennes homosexuella läggning.

Har förtal riktats mot avliden, får åtal väckas av den avlidnes efterlevande make, bröstarvinge, förälder eller syskon samt, om åtal av särskilda skäl anses påkallat från allmän synpunkt, av åklagare.

Lag (1994:1219) om den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna

Artikel 8 – Rätt till skydd för privat – och familjeliv

1. Var och en har rätt till respekt för sitt privat- och familjeliv, sitt hem och sin korrespondens.
2. Offentlig myndighet får inte inskränka åtnjutande av denna rättighet annat än med stöd av lag och om det i ett demokratiskt samhälle är nödvändigt med hänsyn till statens säkerhet, den allmänna säkerheten, landets ekonomiska välbefinnande eller till förebyggande för oordning eller brott eller till skydd för hälsa eller moral eller för andra personers fri – och rättigheter

Artikel 10 – Yttrandefrihet

1. Var och en har rätt till yttrandefrihet. Denna rätt innefattar åsiktsfrihet samt frihet att ta emot och sprida uppgifter och tankar utan offentlig myndigheters inblandning och oberoende av territoriella gränser. Denna artikel hindrar inte en stat att kräva tillstånd för radio-, televisions- eller biograföretag.
2. Eftersom utövandet av de nämnda friheterna medför ansvar och skyldigheter, får det underkastas sådana föreskrifter, villkor, inskränkningar eller straffpåföljder som är föreskrivna i lag och som i ett demokratiskt samhälle är nödvändiga med hänsyn till statens säkerhet, till den territoriella integriteten eller den allmänna säkerheten, till förebyggande av oordning eller brott, till skydd för hälsa eller moral eller för annans goda namn och rykte eller rättigheter, för att förhindra att förtroliga uppgifter sprids eller för att upprätthålla domstolarnas auktoritet och opartiskhet.

Spelregler för press, radio och tv

(Hämtade från www.tu.se)

Press, radio och tv skall ha största frihet inom ramen för tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen för att kunna tjäna som nyhetsförmedlare och granskare av samhällslivet. Härvid gäller dock att skydda enskilda mot oförskyllt lidande genom publicitet. Etiken tar sig inte i första hand uttryck i en formell regeltillämpning utan i en ansvarig hållning inför den publicistiska uppgiften. De etiska reglerna för press, radio och tv skall vara ett stöd för den hållningen.

I. Publicitetsregler

Ge korrekta nyheter

1. Massmediernas roll i samhället och allmänhetens förtroende för dessa medier kräver korrekt och allsidig nyhetsförmedling.
2. Var kritisk mot nyhetskällorna. Kontrollera sakuppgifter så noggrant som omständigheterna medger, även om de tidigare har publicerats. Ge läsaren/mottagaren möjlighet att skilja mellan faktaredovisning och kommentarer.
3. Löpsedel, rubrik och ingress skall ha tackning i texten.
4. Slå vakt om den dokumentära bilden. Var noga med att bilder och grafiska illustrationer är korrekta och inte utnyttjas på ett missvisande sätt.

Var generös med bemötanden

5. Felaktig sakuppgift skall rättas, när det är påkallat. Den som gör anspråk på att bemöta ett påstående skall, om det är befogat, beredas tillfälle till genmäle. Rättelse och genmäle skall i lämplig form publiceras utan dröjsmål och på så sätt att de kan uppmärksammas av dem som har fått del av de ursprungliga uppgifterna. Observera att ett genmäle inte alltid kräver en redaktionell kommentar.
6. Publicera utan dröjsmål Pressens Opinionsnämnds klandrande uttalanden i fall som rör den egna tidningen.

Respektera den personliga integriteten

7. Överväg noga publicitet som kan kränka privatlivets helgd. Avstå från sådan publicitet om inte ett uppenbart allmänintresse kräver offentlig belysning.
8. Iakttäta stor försiktighet vid publicering av självmord och självmordsförsök särskilt av hänsyn till anhöriga och vad ovan sagts om privatlivets helgd.
9. Visa alltid offren för brott och olyckor största möjliga hänsyn. Pröva noga publicering av namn och bild med hänsyn tagen till offren och deras anhöriga.
10. Framhäv inte berörda personers ras, kön, nationalitet, yrke, politisk tillhörighet, religiös åskådning eller sexuell läggning om det saknar betydelse i sammanhanget och är missaktande.

Var varsam med bilder

11. Vad som i dessa regler sägs gäller i tillämpliga delar även om bildmaterial.
12. Bildmontage, retuschering på elektronisk väg eller bildtext får ej utformas så att det vilseleder eller lurar läsaren. Ange alltid i direkt anslutning till bilden om den är förändrad genom montage eller retusch. Detta gäller även vid arkivering .

Hör båda sidor

13. Sträva efter att ge personer, som kritiserats i faktaredovisande material tillfälle att bemöta kritiken samtidigt. Sträva också efter att återge alla parter ståndpunkter. Var uppmärksam på att anmälningar av olika slag kan ha till enda syfte att skada den som blivit anmäld.
14. Tänk på att en person, misstänkt för brott, i lagens mening alltid betraktas som oskyldig om fällande dom inte föreligger. Den slutliga utgången av en skildrad rättssak bör redovisas.

Var försiktig med namn

15. Överväg noga konsekvenserna av en namnpublicering som kan skada människor. Avstå från sådan publicering om inte ett uppenbart allmänintresse kräver att namn anges.

16. Om inte namn anges undvik att publicera bild eller uppgift om yrke, titel, ålder, nationalitet, kön eller annat som gör en identifiering möjlig.
17. Observera att hela ansvaret för namn- och bildpublicering faller på den som återger materialet.

KOMMENTAR TILL DEL I

För tolkning av begreppet ”god publicistisk sed” svarar för pressens del i första hand Pressens Opinionsnämnd samt i ärenden som inte hänskjuts till nämnden Allmänhetens Pressombudsman. Det bör uppmärksammas att Pressens Opinionsnämnd och Allmänhetens Pressombudsman ej prövar fråga om avsteg från reglerna i radio- eller televisionsprogram. För granskning av dessa program finns den av regeringen utsedda Granskningsnämnden. Opinionsnämndens utslag publiceras förutom i den klandrade tidningen i refererande form i Pressens Tidning och i tidningen Journalisten. Abonnemang på nämndens utslag kan beställas hos Tidningsutgivarna. PO utger en årsberättelse där de från principiell synpunkt viktigaste ärendena kommenteras.

Granskningsnämndens beslut kan rekvireras hos nämndens kansli.

II. Yrkesregler

Journalistens integritet

1. Ta inte i tjänsten emot journalistiska uppdrag av personer utanför den redaktionella ledningen.
2. Acceptera inte uppdrag från utomstående, ej heller inbjudan, gåva, gratisresa eller annan förmån i och utanför tjänsten som kan misstänkliggöra ställningen som fri och självständig journalist.
3. Använd inte ställningen som journalist till att utöva påtryckning för egen eller andras vinning eller till att skaffa privata förmåner.
4. Utnyttja inte för egen eller andras vinning opublicerade nyheter beträffande ekonomiska förhållanden eller åtgärder hos stat, kommuner, organisationer, företag eller enskilda.
5. Beakta journalistavtalets bestämmelse om att medarbetare icke får åläggas att skriva mot sin övertygelse eller utföra förödmjukande uppdrag.

Anskaffning av material

6. Tillmötesgå rimliga önskemål från intervjuade personer om att i förväg få veta hur och var deras uttalanden återges.
7. Visa särskild hänsyn mot ovana intervjuobjekt. Upplys den intervjuade om huruvida samtalet är avsett för publicering eller enbart för information.
8. Förfalska inte intervjuer eller bilder.
9. Visa hänsyn vid fotograferingsuppdrag samt vid anskaffning av bilder, särskilt i samband med olyckor och brott.
10. Ge inte efter för påtryckningar från utomstående i avsikt att hindra eller inskränka berättigad publicitet.
11. Beakta upphovsrätten med dess citatregler och fotorätten.
12. Visa generositet med källangivelse när en framställning huvudsakligen bygger på annans sakuppgifter.

Publiceringstider

13. Respektera överenskomna publiceringstider.

KOMMENTAR TILL DEL II

Undertecknarna av dessa regler vill med detta avsnitt ge vägledning i det journalistiska arbetet på fältet och på redaktionerna när problem uppstår som endast ofullständigt eller inte alls behandlas i lagar, kollektivavtal eller i övriga delar av dessa etiska regler för massmedier. Avsnittet ersätter SJF:s yrkeskodex. Detta avsnitt är inte bara en regelsamling - det är också avsett att stimulera till en kontinuerlig debatt inom journalistkåren i arbetsetiska frågor. Reglerna gör inte anspråk på att täcka alla de situationer som journalisten kan möta i sitt arbete. Reglerna avser alla redaktionella medarbetare, alltså i tillämpliga delar även journalister vid radio, tv, informationsavdelningar etc.

SJF:s styrelse verkar för att förbundets medlemmar efterlever denna del av reglerna.

III. REGLER MOT TEXTREKLAM

Slå vakt om förtroendet för press, radio och tv och värna om mediernas integritet. Låt inga misstankar uppstå hos allmänheten att utomstående otillbörligt kan påverka innehåll i program.

Material som publiceras eller presenteras på redaktionell plats skall inte kunna utgöra eller uppfattas som reklambudskap.

Grundregler

1. Avvisa idéer och förslag till artiklar och program om de är sammankopplade med krav på motprestationer som innebär reklam i någon form. Avvisa också som princip erbjudanden till redaktionen om resor som är gratis eller kraftigt subventionerade. Avvisa gåvor och andra förmåner. Avge aldrig förhandslöfte om publicitet.
2. Redovisa hur urvalet av produkter/tjänster i konsumentupplysande artiklar/program har skett. Ange klart hur produkterna/tjänsterna har blivit jämförda eller testade. Informera inte ensidigt om utbud/produkter från producenter.
3. Underkasta förhandsuppgifter om teaterföreställningar, konserter, filmer, konstutställningar, idrottsevenemang och liknande en normal nyhetsbedömning.
4. Namnge inte företag och organisationer som skänker eller levererar priser eller på annat sätt medverkar - t ex som sponsor eller arrangör i tävlingar, fester, välgörenhetstillställningar eller liknande, om inte journalistiska motiv finns för detta. Om företag, organisation, myndighet eller annan medverkat vid framställning av redaktionellt material bör detta tydligt anges.
5. Avvisa från redaktionellt utrymme uppgifter om företags, organisations eller myndighets verksamhet som öppethållande, demonstration av produkter, pristävlingar eller andra arrangemang, om det inte är journalistiskt motiverat.
6. Tidning/programföretags reklam för egen försäljning av varor och tjänster samt egna arrangemang ska utformas som annons. När sådant arrangemang uppmärksammas på redaktionell plats skall en normal nyhetsbedömning ske. Om tidning/programföretag i samverkan med företag/organisation/annan genomför arrangemang, t ex tävling, auktion eller liknande, där det samverkande företagets varor och tjänster utbjudes eller på annat sätt förekommer, bör detta tydligt anges.
7. Vid användning av material (bilar, båtar, kläder, möbler, köksutrustningar etc) som underlag för fotografering får namn på tillverkare, återförsäljare eller detaljist bara anges när det finns journalistiska motiv.

Regeltillämpning

Vid tolkning av ingressen och grundreglerna 2, 3 och 5 kan nekande svar på några eller flera av följande frågor antyda en konflikt med reglerna:

- a) Urval: Jämförs flera produkter? Är urvalet mångsidigt? Ingår jämförelsen eventuellt i en serie artiklar/program?
- b) Bedömning: Har produkten/produkterna testats och/eller utsatts för kritisk granskning (objektiv eller subjektiv)? Framgår detta i så fall av artikeln/programmet?
- c) Nyhetsvärde: Har informationen om en produkt allmänt intresse?
- d) Presentation: Framgår det klart för läsaren/lyssnaren/tittaren att presentationen inte är ett reklambudskap?
- e) Uppgifter om tillverkare, återförsäljare, priser m m: Är uppgifterna svåra att komma över för konsumenten? Är priset i sig en nyhet? Jämförs priser? För tolkning av begreppet "textreklam" svarar för pressens del Pressens Textreklamkommitté. Textreklamkommittén behandlar ärenden som inkommit till kommittén senast tre månader efter publicering. För granskning av program i radio eller tv svarar Granskningsnämnden för radio och TV.